Kompetencije pomoćnika u nastavi učenika s intelektualnim poteškoćama: autoetnografsko istraživanje

Bećirović, Karolina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:122:499351

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2023-02-21**

Repository / Repozitorij:

University North Digital Repository

SVEUČILIŠTE SJEVER

SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

DIPLOMSKI RAD br. 219/OJ/2022

KOMPETENCIJE POMOĆNIKAU NASTAVI UČENIKA S INTELEKTUALNIM POTEŠKOĆAMA: AUTOETNOGRAFSKO ISTRAŽIVANJE

Karolina Bećirović

Varaždin, lipanj 2022.

SVEUČILIŠTE SJEVER

SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

Studij Odnosi s javnostima

DIPLOMSKI RAD br. 219/OJ/2022

KOMPETENCIJE POMOĆNIKAU NASTAVI UČENIKA S INTELEKTUALNIM POTEŠKOĆAMA: AUTOETNOGRAFSKO ISTRAŽIVANJE

Student:

Karolina Bećirović, 0301009414

Mentor:

doc. dr. sc. Željka Bagarić

Sveučilište Sjever
Sve. Vilišni centar Varaždin
Ica. brigade 3, Hrvatska Varaždin

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL: Odjel za odnose s javnostima

STUDIJ: diplomski sveu ilišni studij Odnosi s javnostima

PRISTUPNIK: Karolina Benrović | MATIČNI BROJ: 0301009414

DATUM: 14. 6. 2022. | KOLEGIJ: Komunikacija s ranjivim skupinama

NASLOV RADA: Kompetencije pomoćnika u nastavi učenika s intelektualnim poteškoćama, autoetnografsko istraživanje

NASLOV RADA NA PROLIJ. JEZIKU: Competences of teaching assistants for pupils with intellectual disabilities: Autoethnographic research

MENTOR: dr. sc. Željka Bagarić | ZVANJE: docentica

ČLANOVI POVJERENSTVA:

1. izv. prof. dr. sc. Darjo Čerepinko - predsjednik
2. doc. dr. sc. Tvrtko Jolić - član
3. doc. dr. sc. Željka Bagarić - mentorica
4. doc. dr. sc. Gordana Lesinger - zamjenska članica
5.

Zadatak diplomskog rada

BRO: 219/OJ/2022

OPIS:

Iako je model inkluzivnog obrazovanja u hrvatskom primarnom i sekundarnom obrazovanju u enika s poteško ama u primjeni posljednjih dvadesetak godina, korpus provedenih istraživanja u doma oj odgojno-obrazovnoj praksi još uvijek ne ukazuje u potpunosti na sve probleme, nedostatke i prijedloge poboljšanja u inkovitosti pomo nika u nastavi.

Studentic je zaposlena kao pomo nik u nastavi u eniku prvog razreda cenovne škole. U ovom radu e se primijenili kvalitativan metodološki nacrt jer e uloga istraživa ice i ispitanice biti objedinjene u istoj osobi. Svrha rada je omogu iti dublji samouvid i samospoznaju vlastitih to aka snage i to aka slabosti tijekom procesa pružanja podrške u eniku s intelektualnim poteško ama. Studenitca e pretražiti i selektirati relevantnu literaturu u cilju strukturiranja problemskog i teorijskog okvira rada. U provedbi empirijskog istraživanja koristit e metode analiti ke autoetnografije (samopercepciju, samoreflekciju i samoanalizu), izvršiti deskriptivnu obradu i analizu rezultata te iznijeti zaklju ke.

ZADATAK PRUŽEN: 14.06.2022. | POTPIS MENTORA: Željka Bagarić

SVEUČILIŠTA SJEVER

Sveučilište
Sjever

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora sinternet-a, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, *Karolina Bećirović* pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada pod naslovom *Kompetencije pomoćnika u nastavi učenika s intelektualnim poteškoćama: autoetnografsko istraživanje* te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tudih radova.

Studentica:
Karolina Bećirović

Karolina Bećirović
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnost i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Karolina Bećirović neopozivo izjavljujem da sam suglasna s javnom objavom diplomskog rada pod naslovom Kompetencije pomoćnika u nastavi učenika s intelektualnim poteškoćama: autoetnografsko istraživanje čija sam autorica.

Studentica:
Karolina Bećirović

Karolina Bećirović
(vlastoručni potpis)

Predgovor

Zahvaljujem se mentorici doc.dr.sc. Željki Bagarić na njenom vremenu, znanju i strpljenju koje je podijelila sa mnom tijekom pisanja ovog diplomskog rada, ali i tijekom dvije godine moga studiranja na Sveučilištu Sjever. Mentorica me jako poticala da istražujem i učim, ali mi je ujedno bila uzor svojim znanjem i predanošću u radu.

Zahvaljujem svom partneru na toleranciju, strpljivosti i podršci kroz ove dvije godine studiranja, ali i tijekom pisanja diplomskog rada. Kad god mi je bilo teško on bi me ponovno motivirao i dao pokoji koristan savjet.

Zahvaljujem svojim roditeljima kao i sestri što su mi bili podrška kroz cijelo studiranja kao i kroz cijeli život. Sretna sam što ih mogu razveseliti svojim postignućem. Kada bi mi bilo teško uvijek bi našli riječi utjehe te su činili sve što mogu za mene.

Zahvaljujem obitelji učenika, ali i kolegama na poslu što su me lijepo prihvatili te što me cijene. Bez njih i učenika ovo istraživanje ne bi bilo moguće. Zbog njih sam postala bolja osoba.

Samo studiranje na Sveučilištu Sjever bilo je predivno životno iskustvo bez obzira na sav stres koje studiranje donosi. Kolegiji su bili zanimljivi baš kao i profesori i predavači. Proširili sam svoje vidike i granice.

Sažetak

Pomoćnici u nastavi se u sustavu osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj pojavljuju u posljednjih 20 godina, usporedno s prihvaćanjem filozofije društvenog uključivanja i socijalnog modela invaliditeta. Pristup inkluzivnog obrazovanja daje mogućnost djeci s teškoćama da ostvare školski uspjeh sukladno njihovim mogućnostima, sposobnostima, interesima, sklonostima i razini potrebnog individualnog pristupa u obradi školskog sadržaja. Osigurana im je kontinuirana psihofizička podrška pomoćnika u nastavi u okviru suradničkog učenja.

Korpus provedenih istraživanja u hrvatskoj odgojno-obrazovnoj praksi još uvijek ne ukazuje u potpunosti na sve probleme, nedostatke i prijedloge poboljšanja učinkovitosti pomoćnika u nastavi. U ovom radu su funkcije pomoćnika u nastavi, istraživača i ispitanika objedinjeni u istoj osobi. Svrha rada je omogućiti dublji samouvid i samospoznaju vlastitih točaka snage i točaka slabosti pomoćnika u nastavi nastalih tijekom procesa pružanja podrške učeniku prvog razreda osnovne škole s intelektualnim teškoćama.

Primijenjena je kvalitativna metodologija. Metode analitičke autoetnografije (samopercepciju, samorefleksiju i samoanalizu) koriste se u cilju samoprocjene razvoja osobnih komunikacijskih vještina usmjerenosti na druge (empatija i podržavanje), učinkovitosti u radu i stupnja profesionalnog i osobnog razvoja pomoćnika u nastavi. U obradi prikupljenih podataka na deskriptivnoj razini korištena je indukcijska analiza sadržaja. Rezultati dobiveni introspekcijom potvrđuju kako su samopoimanje, visoka intrinzična motiviranost i izgrađeni osobni sustav vrijednosti zasnovan na strpljenju, altruizmu, empatiji i sposobnosti razumijevanja i shvaćanja potreba i želja učenika snažne točke jakosti u profesionalnom rastu prema uspješnoj ulozi pomoćnika u nastavi.

Kao slaba točka prepoznaje se prevelika emotivnost, s obzirom da niža kontrola emocionalnih reakcija može omesti primarni fokus na potrebe i interese učenika s poteškoćama. U radu je demonstrirana nastala promjena i u osobnom rastu na način da su empatija i želja za pomaganjem učeniku prevladale veliki početni strah i nesigurnost autorice i istraživačice na početku prve godine zaposlenja. Kako su istraživanja iskustvene perspektive nastavnog osoblja u radu s učenicima s intelektualnim poteškoćama vrlo rijetka, dobiveni uvid i samospoznaje doprinose literaturi u ovom području te mogu poslužiti kao kvalitetna podloga za daljnja kompleksnija istraživanja.

Ključne riječi: učenik s intelektualnim poteškoćama; pomoćnik u nastavi; autoetnografska metoda; inkluzivno obrazovanje

Summary

Teaching assistants in the system of primary and secondary education in Croatia have been deployed in the last 20 years, in parallel with the adoption of the philosophy of social inclusion and the social model of disability. The inclusive education approach enables students with disabilities to achieve school success in accordance with their abilities, skills, interests, preferences, and the level of individual approach required in the processing of school content. They were provided with continuous psychophysical support from teaching assistants within the framework of collaborative learning.

The corpus of conducted research in Croatian educational practice still does not fully indicate all the problems, shortcomings, and proposals for improving the efficiency of teaching assistants. In this paper, the roles of teaching assistant, researcher and respondent are combined in the same person. The purpose of this paper is to enable a deeper insight and self-knowledge of one's own points of strengths and points of weaknesses that arose during the process of providing support in schooling to a first-grade elementary school student with intellectual disabilities.

Qualitative methodology was applied. Methods of analytical autoethnography (self-perception, self-reflection, and self-analysis) are used to self-assess the development of personal emphatic communication skills, work efficiency and the degree of professional and personal development towards a competent teaching assistant. Inductive content analysis was used in the processing of collected data at the descriptive level. The obtained results have confirmed that researcher/respondent’s self-perception, high intrinsic motivation and adopted personal value system based on patience, altruism, empathy, and the ability to understand and comprehend the needs and desires of pupil are strong points of strength in professional growth towards a successful teaching assistant habitus.

Excessive emotionality is recognized as a point of weakness, as a lower control of emotional reactions can disrupt the primary focus on the needs and interests of students with disabilities. The paper demonstrates the change in personal growth in a way that empathy and the immanent desire to help the pupil with intellectual disabilities overcame the great initial fear and insecurity regarding the start of assistance. Given the scarcity of research on the experiential perspective of teaching staff working with students with intellectual disabilities, the acquired deeper insight and self-knowledge contribute to the literature in this area and can serve as a quality basis for more complex research.

Keywords: auto-ethnographic research, collaborative learning, inclusive education, pupils with intellectual disabilities, teaching assistant

Sadržaj

1. UVOD 1
1.1. Problem rada 1
1.2. Svrha i cilj rada 2
1.3. Struktura rada 4
2. TEŠKOĆE U RAZVOJU 5
2.1. Klasifikacija teškoća u razvoju 5
2.2. Inkluzivno obrazovanje 10
2.2.1. Prava djece s intelektualnim teškoćama 12
2.2.2. Ostvarivanje prava na potporu pomoćnika u nastavi 14
3. POMOĆNICI U NASTAVI KAO DIO INKLUZIVNE KULTURE 17
3.1. Pojam, definicije i pravni okvir uključivanja pomoćnika u nastavu 17
3.2. Poslovi potpore pomoćnika u nastavi 22
3.3. Način i sadržaj osposobljavanja pomoćnika u nastavi 28
4. AUTOETNOGRAFIJA 31
4.1. Etnografija i autoetnografija kao znanstvene metode 31
4.1.1. Evokativna autoetnografija *32*
4.1.2. Analitička autoetnografija *34*
5. METODOLOŠKI OKVIR RADA 37
5.1. Svrha i cilj istraživanja 37
5.2. Metode prikupljanja i obrade podataka 38
5.3. Etičke napomene 39
5.4. Metodološka ograničenja 40
6. REZULTATI I RASPRAVA 42
6.1. Rezultati 42
6.2. Rasprava 52
7. ZAKLJUČAK 54
8. LITERATURA 56
Popis tablice 56

Popis slika 63

1. UVOD

1.1. Problem rada

Uvođenje pomoćnika u nastavi definira se razumni oblik prema individualnim potrebama svakog učenika te se na taj način omogućuje njihovo sudjelovanje u odgojno-obrazovnome procesu na ravnopravnoj osnovi s ostalim učenicima i samim time se sprječava njihova diskriminacija na osnovi invaliditeta („Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima“, NN 102/2018), a pojavljuje se kao oblik potpore učenicima s teškoćama u usporedno s prihvaćanjem filozofije društvenog uključivanja i socijalnog modela invaliditeta u posljednjih dvadesetak godina (Mihanović 2011).

Obrazovni proces učenika s teškoćama u razvoju tek se u novije vrijeme razvija kako u Republici Hrvatskoj tako i na globalnoj razini. Razvijenost države utječe na to koliko je prepoznata važnost pomoćnika u nastavi u kontekstu potpore učeniku s teškoćama u razvoju, odnosno koliko su pomoćnici u nastavi dio inkluzivne obrazovne politike. Danas raste broj država koje su zakonski regulirale rad pomoćnika u nastavi te sve specifikacije vezane uz ovo zanimanje. U tome nije izuzetak ni Republika Hrvatska. Zakonske regulative omogućuju transparentno i sustavno uvođenje pomoćnika u nastavi u nastavni proces te osiguravaju jasno provođenje pojedinih koraka u realizaciji uvođenja pomoćnika u nastavi u nastavni proces („Pravilnik za pomoćnike u nastavi i stručne komunikacijske posrednike“, NN 102/2018-1992). Pomoćnici u nastavi potrebni su djetetu s teškoćama, ali uvelike olakšavaju posao i samim učiteljima i profesorima. Zahvaljujući uvođenju modela inkluzije i integracije, danas djeca s teškoćama i djeca urednog razvoja mogu zajednički sudjelovati na nastavi, no glavni preduvjet ostvarenja integrativnog modela je osiguranje odgovarajuće kapacitiranog i kvalitetnog osoblja. Struka smatra kako u tom području ima još mnogo prostora za unaprjeđenje (Viktorin 2018; Romstein i Velki 2017; Cockroft i Atkinson 2015; Martin i Alborz 2014).

Budući da je riječ o poslovima koji se u području osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj pojavljuju u posljednjih dvadesetak godina, niti praksa niti korpus provedenih istraživanja još uvijek ne ukazuju u potpunosti na sve probleme, potrebe i

moguća poboljšanja vezana uz problematiku asimiliranja te učinkovitosti pomoćnika u nastavi u cjelokupni nastavni proces. Može se reći kako se zanimanje još nije ustalilo, a iako je posljednjih nekoliko godina to zanimanje sve traženije u resoru, čest je nedostatak osoblja kao i njegova fluktuacija. Prema Romstein i Velki (2017) glavni problemi s kojima se susreću hrvatski pomoćnici u nastavi u svom radu odnose se na izostanak kompetencije samih pomoćnika u nastavnom procesu; zatim na nezdrave međuljudske relacije u kolektivu te na probleme koji se javljaju u odnosu s učenikom (nerazumijevanje djetetova ponašanja, vrijednosne prosudbe u interpretaciji ponašanja sve do otvorenog animoziteta prema učeniku i njegovim navikama) (Romstein i Velki 2017).

U ovom diplomskom radu provest će se autoetnografsko istraživanje u okviru kojeg će autorica pisati o svom osobnom iskustvu pomoćnika u nastavi jednog dječaka prvog razreda. Istraživanje se temelji na jednoj osobi (N = 1) gdje je autorica sama sebi ispitanica. Kako iskustvena istraživanja stručnjaka pomažućih djelatnosti u radu s ranjivim osobama nisu česta na globalnoj razini, a na nacionalnoj razini su vrlo rijetka, želi se postići dublji samouvid i samospoznaju vlastitih točaka snage i točaka slabosti nastalih u procesu pružanja podrške učeniku s intelektualnim teškoćama. istražiti osobna motivacija i kritički promotriti (samopercepcijom) vlastita vjerovanja, promišljanja, osjećaje i postupci u odnosu i s aspekta odvijanja/realizacije potpore u nastavi učeniku s intelektualnim teškoćama.

Motivacija za ovaj diplomski rad kao i za odabir mog radnog mjesta jest ljubav prema djeci. Svaki put kada mi je teško te kada otiđem na posao djeca me smire uz svoje šale, igre i vesela lica. Svom učeniku pokušavam pružiti sve što mogu kako bih mu olakšala školovanje i kako bi se osjećao ugodno i prihvaćeno i razredu i u školi.

1.2. Svrha i cilj rada

Svrha ovog rada je istražiti osobnu motivaciju i kritički promotriti (samopercpcijom) vlastite refleksivne, emotivne i ponašajne obrasce u odnosu na aspekte odvijanja/realizacije potpore u nastavi učeniku s intelektualnim teškoćama.

Opći ciljevi rada su:

1) Istražiti vlastita vjerovanja, misli, emocije, osobne vrijednosti u procesu pružanja podrške.

2) Istražiti odnos unutarnjih i vanjskih faktora oblikovanju identiteta pomoćnika u nastavi.

Specifični ciljevi rada su:

1) Ustanoviti jesu li se osobne vrijednosti ispitanice promijenile u procesu pružanju podrške? A u suradnji s roditeljima i nastavnicima?

2) Utvrditi je li nastupila promjena u profesionalnom razvoju? Ako jest, koja je narav tih promjena (samoosnaženje; jačanje komunikacijskih vještina; usmjerenost na druge (empatija i podržavanje)?

3) Istražiti kako se to odražava na radnu učinkovitost ispitanice?

Sukladno navedenoj svrsi i ciljevima, za strukturiranju autoetnografskog narativa definirana su sljedeća istraživačka pitanja:

IP1. Kako sam se našla u ulozi pomoćnika u nastavi? Što me motiviralo? Početna uvjerenja?

Poteškoće/zapreke na koje sam naišla? Podrška na koju sam naišla?

IP2. Prvi susret? (Što se dogodilo? Koji podatak ili zapažanje se istaknulo? Što sam osjećala? Čega sam se prisjetila? Zašto je to važno? Što sam zaključila? Što mogu pretpostaviti? Jesam li donijela kakvu odluku? Koje aktivnosti su uslijedile?)

IP3. Razvojni put mojih promišljanja?

IP4. Razvojni put mojih osjećaja/ doživljaja/postupaka?

IP5. Razvojni put mojih vjerovanja?

IP6. Kako se osjećam dok pomažem učeniku s teškoćama u razvoju? Što me veseli, a što rastužuje u ovome poslu?

IP7. Kako izgleda moj radni dan? Kako doživljavam izazove s kojima se susrećem? Kako se nosim s njima?

IP8. Kako doživljavam odnos s ostalim zaposlenicima škole? Odnos s roditeljima?

IP9. Što sam naučila? Koje su moje slabe točke? Koje su moje jake točke?

IP10. Što se promijenilo u mom profesionalnom razvoju? (povećanje kvalitete/učinkovitosti pružanja podrške učeniku; poboljšanje suradnje s ostalim dionicima?) A u mom osobnom rastu?

1.3. Struktura rada

Ovaj rad je podijeljen u osam poglavlja. Prvo poglavlje je uvodno, koje donosi problem rada, svrhu i cilj rada te opis strukture rada. Drugo poglavlje odnosi se na teškoće u razvoju učenika. U ovom poglavlju klasificirat će se teškoće u razvoju te objasniti inkluzivno obrazovanje. Inkluzivno obrazovanje ima svoja potpoglavlja o pravima djece s intelektualnim teškoćama te kako ostvariti pravo na potporu pomoćnika u nastavi. Treće poglavlje govori o pomoćnicima u nastavi kao dio inkluzivne kulture te ono ima svoja potpoglavlja. Objasnit će se pojam, definicija te pravni okvir kojim se uređuje uključivanje pomoćnika u nastavu. Opisat će se poslovi potpore pomoćnika u nastavi te na koji se način pomoćnici osposobljavaju. Četvrto poglavlje se odnosi na vrste autoetnografskog istraživanja. Peto poglavlje daje uvid u metodološki okvir rada, odnosno ima svoje potpoglavlja o samoj svrsi i ciljevima istraživanja, metodi prikupljanja i obrade podataka, etičke napomene te metodološka ograničenja istraživanja. Šesto poglavlje daje rezultate istraživanja i raspravu. Sedmo poglavlje donosi zaključna razmatranja kojima se supsumiraju odgovori na uvodno postavljena pitanja, a osmo poglavlje, ujedno i zadnje jest literatura koja se koristila prilikom pisanja rada i istraživanja.

2. TEŠKOĆE U RAZVOJU

Učenik s teškoćama u razvoju jest učenik čije se sposobnosti u međudjelovanju s ostalim čimbenicima iz okoline ograničavaju njegovo ravnopravno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu s ostalim učenicima, a proizlaze iz: tjelesnih, intelektualnih, osjetilnih oštećenja i poremećaja funkcija (Puškarić i Vrban 2017: 21).

Po Pravilniku o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju u odredbi čl. 1 st. 2 osobe s invaliditetom definirane su kao "...osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima" („Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju" 2018).

Teškoće u razvoju mogu biti urođeno i/ili stečeno stanje organizma. Osobe s teškoćama u razvoju, ovisno o stanju teškoće, zahtijevaju stručni pristup s ciljem omogućavanja izražavanja, ali i razvijanja sačuvanih sposobnosti osobe s teškoćama u razvoju (Fletcher i sur. 2018). Kao što je navedeno, može se raditi o različitim prirodnim i/ili stečenim oštećenjima koja se kod osobe javljaju u različitim stupnjevima i manifestiraju se u otežanom intelektualnom i/ili fizičkom funkcioniranju (Torgesen 2018).

S aspekta teškoća u razvoju, danas se primjenjuje socijalni model invaliditeta. Prema Mihanović (2011) socijalni model osoba s invaliditetom je u partnerstvu sa saveznicima, borac je za jednakost među ljudima te za stvaranje inkluzije društva. Pojavom inkluzije i socijalnog modela došlo je do značajnih promijena društva i osoba s teškoćama. Do same promijene došlo je zbog pokreta samozastupanja. Pokret samozastupanja smatra se jednim od najzanimljivijih i najpozitivnijih pokreta prethodnih desetak godina. Osobe s intelektualnim teškoćama pokazale su kako imaju što reći ako im se pruži prilika. Žele biti dio društvene zajednice te biti samostalne i odgovorne osobe.

2.1. Klasifikacija teškoća u razvoju

Kako bi se pravilno primijenila inkluzivna terminologija vezana uz pojedine razvojne poteškoće, odnosno, poteškoće i oštećenja osoba s invaliditetom, u ovom poglavlju je u najvećoj mjeri korišten tekst publikacije Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo pod nazivom „Načini

ostvarivanja primjerenog kontakta i specifičnosti zdravstvene skrbi za osobe s invaliditetom“ (HZJZ 2018).

Najčešće teškoće su:

1. Oštećenje vida
2. Oštećenje sluha
3. Inteleketualne teškoće
4. Autizam
5. Motoričke teškoće

Oštećenje vida može nastupiti kao posljedica nekog poremećaja, bolesti ili traume, a ovisno o uzroku i sukladno s njim, može nastati ili odmah po rođenju ili u nekom trenutku tijekom života. U kategoriju oštećenog vida se ubrajaju sljepoća i slabovidnost. Važno je odmah napomenuti kako sljepoća ne znači automatski stanje potpune sljepoće. Naime, više je oblika ili podvrsta sljepoće. Prva dva oblika sljepoće se odnose na to da li osoba može primjetiti svjetlo. Tako je prvi oblik ono što se automatski podrazumijeva pod pojmom sljepoće a to je potpuni gubitak vida bez primjećivanja svjetla ili svjetlosnog izvora. Kod drugog oblika sljepoće kod osobe postoji osjet svjetla tj. ona može percipirati smjer izvora svjetla. Sljedeća dva oblika sljepoće se odnose na stupanj oštrine vida. Sukladno tome, treći oblik ili kategorija sljepoće podrazumijeva oštrinu vida od 2% ili manje (primjerice, osoba može brojati prste na udaljenosti od 1 metra) dok četvrta kategorija sljepoće uključuje oštrinu vida od 2 do maksimalno 5% (sa ovom oštrinom vida, osoba može prepoznati obrise no ne i detalje). Osim kategorizacije sljepoće po mogućnosti percipiranja svjetla i po stupnju oštrine vida, postoji i kombinirana kategorizacija tj. postoji još jedna, peta kategorija sljepoće. Peta kategorija sljepoće se odnosi na oštrinu vida od 25% i ujedno vidno polje od 20 stupnjeva ili uže (HZJZ 2018).

U kategoriju oštećenja sluha se ubrajaju nagluhost i gluhoća. Stupanj čujnosti se određuje prema stupnju inteziteta zvuka koji se može percipirati slušnim organom, tj. uhom i njemu pripadajućim strukturama. Kod osoba koje uredno percipiraju zvuk, taj navedeni prag inteziteta zvuka se nalazi u rasponu od 0 do 20 db. Primjera radi, u tom rasponu zvuka osoba može čuti tihe zvukove poput disanja ili šapta druge osobe koja je u blizini. Kod nagluhih osoba prag inteziteta zvuka se nalazi između 26 i 93 db. Nagluhe osobe najčešće imaju smetnje u

percepciji tj. slušanju govora ili zvukova koji potiču od televizije budući da se je frekvencija tih zvukova oko 40 tj 55 db. Nagluhost se također može kategorizirati u blagu nagluhost (oštećenje inteziteta od 20 do 40 db) , umjerenu nagluhost (oštećenje inteziteta između 41 i 60 db) te naposlijetku tešku nagluhost (intezitet oštećenja od 61 do 93 db). Stanje gluhoće obilježava svako oštećenje sluha iznad 93 db te osobe sa takvim oštećenjem ili ništa ne čuju ili čuju samo zvukove visokog inteziteta tj. frekvencije, kao naprimjer glasnu glazbu (oko 110 db) ili zvuk vlaka (oko 95 db). Bitno je istaknuti da nagluhost i gluhoća su u uskoj vezi sa komunikacijskim poteškoćama, tj. govorom (HZJZ 2018).

Što se tiče samog mehanizma oštećenja sluha, ono može biti zamjedbeno, provedbeno i mješovito. Mehanizam oštećenja sluha ovisi o načinama provođenja tj. neprovođenja zvuka kroz i preko određenim slušnih organa i pripadajućih struktura. U osjetilo sluha ne spada samo vanjsko uho nego i cjelokupni slušni put koji ide sve do kore mozga. Tako se kod zamjedbenog oštećenja sluha problem recepcije i percepcije zvuka može locirati na pužnicu (receptorsko) i neuronalno (postoji oštećenje uzduž cijelog slušnog puta, od samog slušnog živca do moždane kore gdje se zvuk obrađuje). Kod provedbenog oštećenja sluha, kao što i sam naziv implicira, zvuk, tj. zvučne vibracije ne dolaze do unutarnjeg uha. Razlozi tome mogu biti ili promjene u samom zvukovodu (razna suženja, deficitarnosti) ili srednjem uhu (oštećenja bubnjića, slušnih koščica, nemogućnost izjednačavanja tlaka preko eustahijeve tube) (HZJZ 2018).

Jedan od najznačajnijih uzroka oštećenja sluha je dugotrajno izlaganje buci inteziteta preko 85 db. Prilikom dugog izlaganja buci početno dolazi do oštećenja vanjskih osjetnih stanica bazalnog zavoja pužnice koji je dio unutarnjeg uha. Nakon još duljeg izlaganja buci oštećuju se i unutarnje slušne stanice, a naposlijetku dolazi i do degeneracije tj. propadanja Cortijevog organa. Uz buku, oštećenju sluha mogu doprinijeti i razne bolesti i stanja koja se mogu pojaviti od samog začeća pa do starije dobi. Osim njih, postoje i nasljedne bolesti koje su uzrok hereditarnog oštećenja sluha, najčešće to su rubeola i neka virusna oboljenja majke tijekom trudnoće. Nakon poroda poremećaji sluha se najčešće očituju nakon razvoja govora a uzroci mogu biti antibiotici, zaušnjaci, diuretici, herpes zoster, itd. U starijoj dobi gubitak sluha se može dogoditi ili naglo ili postupno (HZJZ 2018).

Prema Došenu (2010), pojam intelektualne teškoće označava zaostatak psihosocijalnog razvoja (posebice kognitivnog) za prosječnim psihosocijalnim razvojem osobe iste kronološke dobi. Intelektualne teškoće su razvojni poremećaji središnjeg živčanog sustava koji se događaju tijekom prenatalnog ili tijekom ranog postnatalnog razvoja. Uzroci intelektualnih teškoća mogu biti biološke ili psihosocijalne prirode, no mogu biti i kombinacija navedenih. U trećine osoba

sa intelektualnim teškoćama uzrok je biološke prirode budući da su to osobe sa dijagnosticiranim sindromom Down.

Intelektualne teškoće se mogu kategorizirati po određenim stupnjevima. Prvi stupanj predstavljaju lakše intelektualne teškoće, u koji pripada najveći broj pojedinaca sa intelektualnim teškoćama (oko 85%). Osnovne karakteristike pojedinaca u kategoriji lakših intelektualnih teškoća su: njihov IQ je između 55 i 69 što odgovara razvojnoj dobi od 7 do 12 godina; usporeniji razvoj nego kod vršnjaka; stupanj stečenih akademskih vještina do razine šestog razreda; stupanj stečenih radnih i socijalnih vještina potrebnih za minimalno nezavisno uzdržavanje i funkcioniranje; mogućnost samostalnog življenja i zasnivanja obitelji uz pomoć društva i okoline. Nadalje, umjerene intelektualne teškoće karakterizira stupanj IQ-a od 40 do 54 što odgovara razvojnoj dobi od 4 do 7 godina; teže intelektualne teškoće karakterizira stupanj IQ-a od 25 do 39 što odgovara razvojnoj dobi od 2 do 4 godine; te naposlijetku teške intelektualne teškoće karakterizira stupanj IQ-a ispod 25 što odgovara razvojnoj dobi od 0 do 2 godine (HZJZ 2018).

Posljedice intelektualnih teškoća se ogledaju kroz određene limitacije u intelektualnom funkcioniranju osobe poput sposobnosti rasuđivanja, razumijevanja, donošenja zaključaka i sl. te kroz adaptivno ponašanje koje se odnosi na niz stečenih tj. naučenih vještina potrebnih za svakodnevno funkcioniranje poput socijalnih vještina, radnih vještina, brige o sebi i sl. (HZJZ 2018)

Autizam je razvojni poremećaj sa neurološkom i genetskom osnovom uz potencijalni utjecaj okolišnih faktora. Budući da postoje različiti oblici manifestiranja autizma i različiti stupnjevi težine poremećaja, kada se radi o autizmu uobičajeno se referira o poremećaju iz spektra autizma. Ova vrsta poremećaja se naziva i pervazivni razvojni poremećaj budući da su nastala oštećenja u velikoj mjeri ireverzibilna. Kako dijete postaje starije, tako i određene teškoće postaju sve zapaženije što je posljedica razvojne disharmonije - neujednačenog razvoja pojedinih razvojnih područja (komunikacija, kognitivni i socio-ekonomski razvoj) (HZJZ 2018).

Autizam se razvija tijekom ranog razvoja centralnog živčanog sistema a što za posljedicu ima poremećaj centralne organizacije osjeta koja se ogleda u teškoćama pri razvoju govora i jezika kao i u teškoćama u socio-emocionalnom razvoju djeteta. Naime, kod djece na autističnom spektru postoje odstupanja u senzoričkoj integraciji osjeta a koja se manifestiraju kao hipersenzibilnost na određene podražaje te istovremeno hiposenzibilnost na neke druge podražaje. Najčešće su vizualne informacije tj podražaji te koje osobe na autističnom spektru

bolje procesuiraju dok je procesuiranje taktilnih, slušnih i vestibularnih podražaja na manjoj razini, tj. njihovo procesuiranje je otežano. Prema klasifikaciji Američke psihijatrijske udruge (2014), stanje pojedinca se kategorizira na blagi, umjereni i teški poremećaj iz autističnog spektra ili na blagi, umjereni i teški poremećaj socijalne komunikacije a kao ključni kriterij za distinkciju trenutnog stanja pojedinca se uzima u obzir stupanj funkcionalnosti osobe i stupanj potrebne podrške u svakodnevnom životu (HZJZ 2018).

Simptomi autizma se mogu primijetiti prije treće godine života djeteta. Područja u kojima se odstupanja mogu najjasnije uočiti su područje socijalne interakcije, verbalne i neverbalne komunikacije te područje imaginacije i ponašanja. U području socijalne interakcije karakterističan je izostanak socijalnog osmijeha, kontakta pogledom, izostanak pažnje i zanimanja za objekte sa roditeljima, kao i nezainteresiranost za druženje sa vršnjacima, nepostojanje straha prema nepoznatim osobama. U području verbalne i neverbalne komunikacije karakterističan je izostanak govora, slabo razumijevanje jezika, korištenje vlastitog jezika, doslovno shvaćanje, nerazumijevanje neverbalne komunikacije u vidu facijalnih gestika i ekspresije drugih itd. U području imaginacije i ponašanja karakteristične su repetativne radnje, sklonost ustaljenim rutinama i kontroli okoline, neuobičajeni interesi i aktivnosti, itd. (HZJZ 2018).

Motorička oštećenja mogu biti raznovrsne prirode. Jedno od čestih motoričkih oštećenja a koje se u većini slučajeva događa iznenadno, odnosi se na ozljedu kralježničke moždine, koja može biti potpuna ili nepotpuna a posljedice čega mogu biti paraplegija, parapareza, tetraplegija ili tetrapareza. Paraplegija je rezultat ozljede u torakalnom (prsnom), lumbalnom (donji dio leđa) ili sakralnom (područje zdjelice) dijelu kralježnice. Paraplegiju obilježava ili djelomični (parapareza) ili potpuni gubitak tjelesne funkcije ispod razine ozljede. Tetraplegija se odnosi na ozljedu kralježnice u cervikalnom (vratnom) dijelu kralježnice što rezultira potpunim ili djelomičnim gubitkom tjelesne funkcije (tetrapareza) ispod razine ozljede. Važno je spomenuti da ovisno o stupnju oštećenja živčanih struktura koje može biti djelomično ili potpuno, ovise preostale motorne i senzorne funkcije (HZJZ 2018).

Pod motorička oštećenja se također mogu svrstati i mišićne distrofije i ostale neuromuskularne bolesti kod kojih se radi o promjenama ili na živčanim ili mišićnim stanicama ili pak o promjenama provodljivosti podražaja tj. impulsa sa živca na mišić. Takve promjene rezultiraju gubitkom mase i sa time snage mišića (zbog nemogućnosti adekvatne inervacije). Neuromuskularne bolesti se kategoriziraju s obzirom na lokaciju početka razvoja promjena ili degeneracije. Četiri su osnovne kategorije neuromuskularnih bolesti. Prva kategorija čini

bolesti motoričkih neurona (neuropatije) kod kojih se, kako i ime označava, promjene prvo događaju u tijelima živčanih stanica u području velikog mozga, moždanog debla ili leđne moždine. Jedna od najtežih i najčešćih bolesti motoričkih neurona je Amiotrofična lateralna skleroza (ALS) koja pogađa donje i gornje motoričke neurone a može biti ili pojedinačna ili nasljedna bolest. Druga česta bolest iz ove skupine je Spinalna mišićna atrofija koja zavisno o vremenu inicijacije simptoma uzrokuje različite posljedice. Drugu kategoriju neuromuskularnih bolesti čine bolesti perifrnih živčanih vlakana kod kojih se promjene događaju uzduž perifernog živca nakon čega slijedi degeneracija živčanog vlakna. Treću kategoriju sačinjavaju bolesti neuromuskularne spojnice kod kojih je disfunkcionalan prijenos podražaja (impulsa) sa dendrita (živčanog vlakna) na mišić. Najzastupljeniji oblik bolesti neuromuskularne spojnice je Miastenija gravis, autoimuna bolest koja je okarakterizirana napadima slabosti mišića. Četvrtu kategoriju čine primarne bolesti mišića tzv. miopatije što je zajednički naziv za brojne bolesti uslijed kojih prvo dolazi do promjena u mišićnim vlaknima a potom i do njihovog propadanja. Miopatije je također moguće podijeliti u dvije kategorije: nasljedne (hereditarne) i stečene. Osnovna razlika među njima je da su kod stečenih miopatija mišići zahvaćeni neselektivno dok su kod nasljednih miopatija mišići zahvaćeni selektivno. Kod nasljednih miopatija postoji više vrsta mišićnih distrofija. Jedna od njih je Duchenne mišićna distrofija koja pogađa mušku djecu te počinje između 2 i 6 godine života. Simptomi započinju sa otežanim ustajanjem, napreduju preko atrofija te deformiteta a naposlijetku bolest zahvaća i mišić srca i međurebrene mišiće. Bolest završava smrću, najčešće u 30-im godinama. Beckerova mišićna distrofija predstavlja blaži oblik Duchennove mišićne distrofije, te se simptomi javljaju kasnije i sporije se razvijaju. Najčešći oblik iz kategorije nasljednih miopatija je Charcot-Marie-Tooth – CMT što je skupina nasljednih poremećaja koji utječu na živce ruku i nogu. U kategoriji miopatija bitno je još istaknuti Fascioskapolohumeralnu distrofiju – FSHD te Emery-Dreifuss miišićnu distrofiju – EDMD (HZJZ 2018).

2.2. Inkluzivno obrazovanje

Inkluzivni odgoj i obrazovanje temelje se na osnovnoj pretpostavi da je za optimalni razvoj svakog djeteta potrebno osigurati rast i obrazovanje u prirodnom okruženju s vršnjacima, a ne odvojeno. Osim navedenog, uvažava se pravilo da svako dijete može učiti u poticajnom okruženju. Učenje će biti djelotvorno ukoliko se timski napravi dobra procjena djetetovih jaki strana i potencijala te mu se pruži adekvatna podrška. Pozitivan stav nastavnika prema djeci s teškoćama u razvoju predstavlja dodatnu stimulaciju za učenje i razvoj.

Salaj i sur. (2013) ističu da inkluzivno obrazovanje predstavlja samo jedan aspekt inkluzije u kojem se naglašava uključivanje djece teškoćama u razvoju u školski sustav.

Inkluzija podrazumijeva umreženje, odnosno radi se o procesu koji poštuje individualnost svakog djeteta, njegovu osobnost i različitost. Teškoća postoji, no ona najviše šteti osobi koja ju ima. Međutim, radi teškoća osoba nije manje vrijedna te se ne mora okolina odnositi prema takvoj osobi na način da postane društveno izolirana (Zuckerman 2016).

Sama filozofija inkluzije javila se već u devedesetim godinama prošlog stoljeća, a potječe iz Kanade te predstavlja socijalni model. U tom modelu na osobe s teškoćama u razvoju ne gleda se kroz njihove same teškoće i ograničenja već kroz sposobnosti, interese, potrebe i prava osoba (Salaj i sur. 2018).

Inkluzija u školi, odnosno inkluzivno školovanje podrazumijeva filozofiju obrazovanja koja promovira obrazovanje za sve učenike prema njihovim mogućnostima. Takav pristup obrazovanju traži velike promjene u razmišljanju ljudi, promjene u stavovima te u odnosu prema različitostima. Sve to ukazuje na činjenicu da je inkluzija dugotrajan proces koji treba organizirano provoditi, a sve kako bi rezultat inkluzivne politike bio stvaran za djecu i ljude s teškoćama u razvoju.

Treba istaknuti da inkluzija ne podrazumijeva izjednačavanje svih ljudi, već se ona odnosi na uvažavanje različitosti svakog pojedinca.

U inkluzivnom odgojno-obrazovnom sustavu naglašava se holistički pristup koji uzima u obzir sve, a ne samo obrazovne potrebe učenika te pritom ne izdvaja nikoga posebno. Takav sustav formira primjerenije uvjete za sve učenike, poštujući njihove individualne razlike i potrebe. To znači da inkluzija teži promjeni cjelokupnog školskog sustava na način da edukacijski programi postanu fleksibilniji. Unutar takvog sustava se provodi zajednički program za sve učenike, uz maksimalno individualizirano prilagođavanje sadržaja, metoda, postupaka i tempa rada svakom učeniku.

„Inkluzivno obrazovanje je koncept koji proširuje i produbljuje odgojni model integracije djece s teškoćama u razvoju u redovno školovanje“ (Zuckerman 2016). To znači da inkluzija podrazumijeva sljedeće (Zuckerman 2016):

- poštivanje svih učenika, školskog i nastavnog kolektiva na podjednak način

- aktivno sudjelovanje učenika, odnosno smanjivanje njihovog isključivanja iz školske kulture, lokalne zajednice i samog kurikuluma
- reformiranje politike, kulture i prakse u svim školama na način da odgovaraju različitostima učenika
- učenje i sudjelovanje svih učenika koji se mogu naći pod pritiskom isključivanja, a ne samo onih koji su kategorizirani kao učenici s teškoćama u razvoju
- prevladavanje barijera u učenju i sudjelovanju svih učenika
- raznolikost kod učenika uključuju potporu u učenju i sudjelovanje, a ne kao problem koji učenik treba savladati
- osiguravanje školovanja svim učenicima što bliže mjestu stanovanja
- poboljšanje škole odnosi se kako na učenike tako i na zaposlenike ustanove
- poticati razvoj inkluzivnih vrijednosti u školskim ustanovama
- stvoriti i održavati suradnju sa institucijama koje su u komunikaciji sa školskom ustanovom
- inkluzija u obrazovanju samo je jedna od aspekata inkluzije u društvu.

2.2.1. Prava djece s intelektualnim teškoćama

Djetetu je potreban kvalitetan odgoj i obrazovanje kako bi razvio svoje sposobnosti do maksimuma te kako bi postao samostalan i funkcionalan član društva u kome živi. Mnoga društva su to prepoznala i osigurala pravo svoj djeci na odgoj i obrazovanje putem zakona, pravilnika kako bi društva imala jasan pokaz kako to ostvariti. Svaka država ostvaruje djeci to prava s obzirom na mogućnosti koje ima u određenom periodu a oni ovise i o političkoj , ekonomskoj pozadini. Posebice je bitno da ta prava ostvaruju i djeca s teškoćama u razvoju jer je njima potrebna dodatna pomoć, no pravilna pomoć, tj. kvalitetan odgoj i obrazovanje rezultirat će u većini slučajeva većom samostalnošću i funkcioniranja djece u budućnosti.

Različiti dokumenti i zakonske regulative određuju prava učenika s teškoćama u Razvoju u Republici Hrvatskoj. Među njima ključni su:

- „Konvencija o pravima djeteta“
- „Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske“
- „Ustav Republike Hrvatske“

- Akcijski plan Vijeća Europe za osobe s invaliditetom za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006.-2015.
- „Strateški plan 2013.-2015., Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta“
- „Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi“ (NN 87/08)
- „Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja“ (NN br. 63/08)
- „Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja“ (NN br. 63/08)
- „Pravilnik o srednjoškolskom obrazovanju učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju“ (NN br. 86/92)
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i fakultativnog protokola uz konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (NN MU 6/07, 5/08)
- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (NN, br. 63/07)
- „Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnog povjerenstva“ (NN br. 67/14)
- „Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju“ (NN br. 24/2015).

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006) koju je potpisala i izglasala Republika Hrvatska u segmentu koji se odnosi na obrazovanje obvezuje zemlje potpisnice pa tako i Republiku Hrvatsku na omogućavanje prava osoba s invaliditetom na obrazovanje, bez diskriminacije te na temelju jednakih mogućnosti, kroz omogućavanje razumne prilagodbe individualnim potrebama, da osobe s invaliditetom dobiju potrebnu potporu unutar općeg obrazovnog sustava kako bi se ubrzalo njihovo djelotvorno obrazovanje, pružanja djelotvornih individualiziranih mjera potpore u okruženjima koja najviše pridonose akademskom i socijalnom razvoju u skladu s ciljem potpunog uključivanja.

Novi Nacionali plan za izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine (2021) usklađen je s međunarodnim dokumentima koji se odnose na odgoj i obrazovanje te koji ističu kvalitetno obrazovanje na svim razinama kao jedan od prioriteta osiguravanja uvjeta za povećanje pristupa osobama s invaliditetom kvalitetnom

obrazovanju. Uključivanje djece s teškoćama u razvoju u obaveznom obrazovanju se već posljednjih dvadesetak godina provodi te se temelji na principima inkluzivnog obrazovanja.

U Hrvatskoj je na snazi i Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN 85/08, 112/12) kojim se zabranjuje nejednako postupanje, odnosno stavljanje u nepovoljniji položaj na temelju neke od Zakonom propisanih osnova među kojima su invaliditet i zdravstveno stanje. Ovaj se Zakon primjenjuje na postupanje svih državnih i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnih osoba s javnim ovlastima te na postupanje svih pravnih i fizičkih osoba, između ostalog i u području obrazovanja, znanosti i športa.

2.2.2. Ostvarivanje prava na potporu pomoćnika u nastavi

Pravo na pomoćnika u nastavi ostvaruju učenici koji svladavaju nastavni plan i program škole u koju idu, no imaju teškoće u razvoju i/ili zdravstvene teškoće radi kojih ne mogu funkcionirati bez potpore pomoćnika u nastavi. Na pomoćnika u nastavi pravo imaju učenici koji:

1. radi značajnih motoričkih teškoća ne mogu izvršavati osnovne životne radnje
2. imaju teškoće u komunikaciji, socijalnoj interakciji te senzornoj integraciji, a koje su vezane uz teškoće iz spektra autizma
3. imaju senzoričke teškoće vezane uz oštećenje vida ili sluha te radi navedenog ne mogu samostalno sudjelovati u školskim aktivnostima i ne mogu izvršavati osnovne životne radnje
4. njihova ponašanja bino ih ometaju u funkcioniranju te svojim ponašanjem ugrožavaju vlastitu fizičku sigurnost kao i fizičku sigurnost drugih učenika
5. imaju genetski uvjetovane kombinirane teškoće
6. imaju zdravstvene teškoće te radi kojih trebaju dodatnu pomoć kako bi se spriječile ozljede koje su opasne za zdravlje i život
7. imaju teškoće vezane uz intelektualno funkcioniranje i zbog toga ne mogu samostalno sudjelovati u školskim aktivnostima, no mogu pratiti utvrđen školski program

   (Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima NN22/20).

„Pravilnik o izmjenama Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima“ (NN 22/20) navodi kako je pomoćnik u nastavi zadužen za pružanje potpore učenicima koji mogu svladati nastavni plan i program, odnosno kurikulum škole, no radi

određenih teškoća ne mogu samostalno funkcionirati. Navedeni učenici ostvaruju pravo na stalnu ili povremenu pomoć i potporu pomoćnika u nastavi. Učenici, koji ostvaruju pravo na potporu pomoćnika u nastavi, trebaju imati veće teškoće na pojedinom području funkcioniranja.

Zahtjev za omogućavanje prava potpore pomoćnika u nastavi donosi se na prijedlog stručnog povjerenstva osnovne škole ("Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima" (NN 102/2018, 59/2019, 22/2020)). Navedeni zahtjev podnosi škola koju učenik pohađa i to upravnom tijelu županije nadležnom za poslove obrazovanja ili Gradskom uredu grada Zagreba koji je nadležan za poslove obrazovanja. Za učenike koji upisuju prvi razred osnovne škole navedeni zahtjev škola mora podnijeti do 15. lipnja tekuće godine, a za učenike koji pohađaju osnovnoškolski program škola zahtjev mora podnijeti do 1.ožujka tekuće godine za iduću školsku godinu.

„Pravilnik o izmjenama Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima" (NN 22/20) propisuje da za učenika koji je upisan u prvi razred srednje škole u ljetnom roku škola mora podnijeti zahtjev do 20. srpnja dok za učenika upisanog u jesenskom roku navedeni zahtjev mora podnijeti u roku od sedam dana od dana upisa. Za učenika koji pohađa srednjoškolski program zahtjev se podnosi do 1. ožujka tekuće godine za sljedeću školsku godinu.

Tijekom cijele školske godine škola ima mogućnosti podnošenja zahtjeva za osiguravanje prava na potporu pomoćnika u nastavi ukoliko se učeniku pogoršalo psihofizičko stanje. To se odnosi na učenike osnovnih i srednjih škola („Pravilnik o izmjenama Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima" NN 22/20).

Zahtjev za osiguravanje prava na potporu pomoćnika u nastavi podnosi se na propisanom obrascu. Uz zahtjev treba biti priložena sljedeća dokumentacija:

- „za djecu koja upisuju u prvi razred osnovne škole, mišljenje predškolske ustanove ili ustanove u kojoj je dijete pohađalo program predškole koje sadrži opis funkcioniranja djeteta,
- za učenike koji se upisuju u prvi razred srednje škole, mišljenje osnovne škole koju je učenik završio, a koje sadrži opis funkcioniranja učenika,
- rješenje o primjerenome programu obrazovanja za učenika,
- relevantna medicinska, psihološka, edukacijsko-rehabilitacijska i druga dokumentacija bitna za procjenu funkcionalnih sposobnosti i potreba učenika za potporom pomoćnika u nastavi ili stručnoga komunikacijskog posrednika

dostavljena stručnom povjerenstvu osnovne škole ili nastavničkom vijeću srednje škole, a koja za učenike za koje se prvi puta podnosi zahtjev za ostvarivanjem prava na potporu ne smije biti starija od 18 mjeseci,

- mišljenje školskoga liječnika o funkcionalnim sposobnostima učenika, koje proizlazi iz relevantne medicinske dokumentacije i neposrednoga pregleda djeteta/učenika,
- suglasnost roditelja za uključivanje pomoćnika u nastavi ili stručnoga komunikacijskog posrednika,
- okvirni prijedlog programa rada za pomoćnika u nastavi ili stručnoga komunikacijskog posrednika“ („Pravilnik o izmjenama Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima“ NN 22/20).

Nadležno upravno tijelo koje zaprima zahtjev mora ga dostaviti Stručnom povjerenstvu nadležnog upravnog tijela. Ono je zaduženo za donošenje mišljenja o pravu na potporu pomoćnika u nastavi. Navedeno mišljenje se donosi na propisanom obrascu. U roku od trideset dana zaprimanja zahtjeva nadležno upravno tijelo treba mišljenje Stručnog povjerenstva nadležnog upravnog tijela i prateću dokumentaciju dostaviti osnivaču. Nakon što razmotri zahtjev osnivač donosi odluku o dobivanju ili odbijanju prava na potporu pomoćnika u nastavi („Pravilnik o izmjenama Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima“, NN 22/20).

3. POMOĆNICI U NASTAVI KAO DIO INKLUZIVNE KULTURE

Pravilnikom o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN 24/15), čijim je donošenjem sa zakonskog aspekta formuliran koncept inkluzivnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, definirano je područje obrazovanja djece s teškoćama u razvoju. Ovaj Pravilnik ima utemeljenje u međunarodnim dokumentima i Konvencijama, a u njima su opisana načela na kojima se temelji obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju.

Prihvaćajući socijalni model, inkluzija se očituje u načinu na koji je definiran učenik s teškoćama, naglašavajući važnost okolinskih čimbenika koji mogu limitirati učenika s teškoćama u potpunom sudjelovanju u odgojno-obrazovnom procesu na ravnopravnosti s drugima. Pravilnik navodi da se prava učenika s teškoćama ostvaruju kroz različite oblike programske i profesionalne potpore, a koja uključuje i potporu pomoćnika u nastavi, te pedagoško-didaktičke prilagodbe koje su prikazane na slici u nastavku (Martan 2018).

Neprestani zadatak stručnog multidisciplinarnog tima za inkluziju je promoviranje inkluzivnog pristupa učenju kako bi škola bila prihvatljiva za sve, kako za učenike s teškoćama u razvoju tako i za one bez teškoća u razvoju. Slika u nastavku prikazuje članove školskog tima za inkluziju.

Stručan tim potreban je svakoj osnovnoškolskoj ustanovi. Oni pomažu za izradu dokumentacije učenika s teškoćama u razvoju te s njima provjeravaju njihova znanja i sposobnosti. Stručnu službu čine: ravnatelj škole, pedagog i psiholog škole, učitelj učenika s teškoćama u razvoju te defektolog/edukator-rehabilitator.

3.1. Pojam, definicije i pravni okvir uključivanja pomoćnika u nastavu

Pomoćnik u nastavi je osoba zadužena za pružanje neposredne potpore učeniku s teškoćama u razvoju. Osoba koji pruža neposrednu pomoć učeniku s teškoćama u razvoju odnosno pomoćnik u nastavi treba imati osobne i profesionalne vještine koje mu omogućuju navedeni rad. Uloge i odgovornosti pomoćnika u nastavi odnose se na jasno razumijevanje

vlastitih uloga i odgovornosti, razumijevanje informacija u školi i dr. Pomoćnici u nastavi trebaju u radu s učenikom, ali i u suradnji s drugim dionicima u procesu koristiti osobne vještine te trebaju raditi na vlastitom stručnom usavršavanju (Kovačić 2018).

„Pomoćnik u nastavi je osoba koja pruža pomoć prema individualnim potrebama djeteta ili učenika s teškoćama u razvoju. To je osoba koja će pružiti pomoć u mjeri u kojoj je to djetetu ili učeniku potrebno, a ovisno o sposobnostima učenika. Pomoćnik u nastavi pruža tehničku pomoć, roditelj ukazuje na posebnosti, a stručni tim škole određuje nivo i količinu podrške koju pomoćnik u nastavi pruža pojedinom djetetu ili učeniku.“ (Mujkanović i Božić, 2017: 2).

Primarna uloga pomoćnika u nastavi trebala bi biti rad s nastavnicima na podizanju znanja i postignuća učenika, a istovremeno trebaju promicati njihovu neovisnost, samopoštovanje i socijalnu uključenost. Pomoćnici u nastavi pružaju pomoć učenicima kako bi mogli pristupiti nastavnom planu i programu, sudjelovati u učenju i iskusiti osjećaj postignuća. Oni su sastavni dio školskog radnog tima i imaju važnu ulogu u inkluzivnom školskom okruženju (UNISON i sur. 2016).

U Republici Hrvatskoj pomoćnici u nastavi već godinama pružaju podršku učenicima s teškoćama u razvoju u kontekstu usvajanja nastavnog gradiva i na području izvršavanja svakodnevnih aktivnosti. Osim što pomoćnici u nastavi učenicima s teškoćama u razvoju pružaju podršku u obrazovnom dijelu, oni su na dnevnoj razini zaduženi za obavljanje i drugih zadataka. Primjerice, pomoćnici u nastavi surađuju s učiteljima, roditeljima i stručnim suradnicima kao i s ravnateljem škole. Pomoćnik u nastavi najčešće je u neposrednom kontaktu s učenikom kojemu pruža potporu i s učiteljima (Marinić i sur. 2019).

Pomoćnici u nastavi pružaju podršku učenicima s teškoćama u razvoju, a njihovo uključivanje u osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj utemeljeno je na Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (pročišćeni tekst zakona NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20). Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN 63/08, 90/10) propisuje da pomoćnik u nastavi ne ulazi u područje rada učitelja ili nastavnika. Također, pomoćnik u nastavi ne komentira rad učitelja, postupke, događaje ili procese koji se odvijaju u razrednom okruženju. Osim navedenog, pomoćnik u nastavi treba uvažavati mišljenje učitelja ili nastavnika te s učiteljem ili nastavnikom treba dogovarati razinu i oblik pomoći učeniku s poteškoćama u razvoju. Pomoćnik u nastavi, također, daje povratnu informaciju učitelju ili

nastavniku. Pomoćnik u nastavi se mora pridržavati isključivo naputaka učitelja ili nastavnika tijekom održavanja svakog nastavnog sata kao i tijekom provođenja različitih oblika rada.

Ukoliko se dogovori s učiteljem ili nastavnikom, pomoćnik u nastavi može biti uključen u određene aktivnosti i s ostalim učenicima u razrednom okruženju. Navedeno se može realizirati samo ako za to pomoćnik u nastavi dobije naputak. Sve to ukazuje na činjenicu kako pomoćnik u nastavi treba svakodnevno surađivati s učiteljem ili nastavnikom. Pomoćnik u nastavi surađuje i s roditeljima, a oblik, način i učestalost navedene suradnje utvrđuje se na sastanku pomoćnika u nastavi, učitelja ili nastavnika te koordinatora. Potrebno je naglasiti da suradnja pomoćnika u nastavi i roditelja mora biti profesionalna što znači da ona ne smije prijeći granice profesionalne distance (Puškarić i Vrban 2017).

„Rad pomoćnika u nastavi uključuje poticanje učenika s teškoćama u razvoju na sudjelovanje u socijalnim i odgojno-obrazovnim procesima u školi“ (Franca 2016). Zadužen je za usmjeravanje učenika, poticanje njegove pažnje i koncentracije na nastavni sadržaj. Ukoliko je potrebno, pomoćnik u nastavi učeniku s teškoćama u razvoju dodatno objašnjava i prilagođava gradivo sukladno s individualnim potrebama učenika. Pritom, zadaća pomoćnika u nastavi nije usmjerena na rad umjesto učenika s teškoćama u razvoju, već na usmjeravanje samog učenika u njegovom radu. „Podrška pomoćnika je svakodnevno usmjerena na učenika u razredu: neposredno pomaže učeniku s teškoćama u uključivanju u razredni kolektiv, svladavanju socijalno-psiholoških prepreka te usvajanju nastavnik sadržaja (primjerice za učenika s ADHD-om važna je kontrola ponašanja tijekom nastave, odmora, izleta, izvanučionička) te u suradnji s učiteljem/nastavnikom pomaže u pripremanju individualiziranih materijala za nastavu primjenom prikladnih didaktičko-metodičkih postupaka.“ (Franca 2016).

Često djelovanje pomoćnika u nastavi nije usmjereno samo na učenika s teškoćama u razvoju. Pomoćnik u nastavi često se nalazi u situaciji da pomaže cijeloj skupini učenika ukoliko se radi o radu u grupama. Sve to ukazuje na činjenicu da pomoćnik u nastavi treba uspostaviti suradnički odnos sa svim učenicima, odnosno da njegov rad ne uključuje isključivo individualni pristup učeniku s teškoćama u razvoju, već da je usmjeren na razred kao cjelinu.

Pomoćnici u nastavi u Republici Hrvatskoj rade na temelju zakonodavnih okvir. Temeljni zakonodavni okvir rada pomoćnika u nastavi, a koji se odnosi na opće uvjete rada te na specifične uvjete rada uključuje:

- Zakon o radu, NN 93/14, 127/17, 98/19

- Zakon o minimalnoj plaći, NN 118/18, 120/21 (https://www.sssh.hr/hr/dokumenti/zakoni-i-propisi/radno-zakonodavstvo-22I
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Narodne novine, 87/08., 86/09., 92/10., 105/10. – ispravak, 90/11., 16/12., 86/12., 94/13.,152/14. i 7/17. i 68/18)
- „Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju“ (Narodne novine, 24/15)
- „Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima“ (Narodne novine, 102/18, 59/19 i 22/20).

Treba naglasiti kako su pomoćnici u nastavi tek u novije vrijeme postali sastavni dio hrvatske obrazovne politike. Uključivanje u nastavu pomoćnika u nastavi regulirano je zakonom. Također, Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2021. do 2027. godine (2021), između ostalog, navodi kako je jedno od prava učenika s teškoćama u razvoju i pravo na pomoćnika u nastavi. Državni pedagoški standard osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja (NN, 63/08) navodi da „osnovna škola koja ima više od 20 učenika s teškoćama u razvoju integriranih u redovite razredne odjele može ostvariti pomoć u nastavi zapošljavanjem pomoćnika u nastavi ili putem suradnje s vanjskim suradnicima“. U Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20) navodi se kako škola može na prijedlog osnivača te uz suglasnost Ministarstva uključiti druge odgojno-obrazovne djelatnike kako bi ispunila sve potrebe u odgojno-obrazovnom i nastavnom radu.

Pravni status pomoćnika u nastavi razlikuje se u pojedinim državama što znači da države imaju različite uvjete zapošljavanja pomoćnika u nastavi. Primjerice, u Bugarskoj ne postoji poseban zakon o uslugama pomoći za podršku učenicima s teškoćama u razvoju u redovnim školama u Bugarskoj. S druge strane, služba pomoći u Austriji, Portugalu, Slovačkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu regulirana je brojnim zakonima koji pružaju okvir za ovu vrstu usluge. Osim toga, postoje različiti pravni propisi unutar pojedinih zemalja.

Tablica 1. Zakonska regulativa, financiranja i uvjeta zapošljavanja pomoćnika u nastavi u pojedinim državama

Država	Zakonska regulativa, financiranja i uvjeta zapošljavanja pomoćnika u nastavi u pojedinim državama

Republika Austrija	U regiji Štajerskoj pomoćnici u nastavi regulirani su s dva zakona: Štajerskim zakonom o invalidnosti, koji regulira potporu učenicima s teškoćama u razvoju u redovnim školama i Štajerskim zakonom o obveznom obrazovanju, kojim se regulira potpora učenicima s tjelesnim invaliditetom. U većini slučajeva u Štajerskoj neprofitne organizacije za djecu s teškoćama u razvoju zapošljavaju pomoćnike u nastavi, a u nekim područjima općina zapošljava pomoćnike u nastavi. Bez obzira na poslodavca, oba zakona predviđaju da 60% troškova mora financirati država, a 40% općina u kojoj dijete pohađa školu.
Bugarska	Nijedan poseban zakon ne regulira uslugu pomoći učenicima s teškoćama u razvoju u školama. Jedini relevantan zakonski propis je zakon o socijalnoj pomoći koji regulira uzdržavanje djece i mladih u kući i u slobodno vrijeme. Agencija za društveni razvoj VISION jedina je neprofitna organizacija u Bugarskoj koja nudi ovu podršku učenicima s invaliditetom u školama. Djeluje na ovoj pravnoj osnovi i financira se iz Socijalnog programa Općine Varna.
Portugal	Zakonom "br. 12A/2008" uređuje se ugovorni status, uvjeti zapošljavanja i naknade za operativne, tehničke i specijalizirane stručnjake u javnom sektoru. Ovaj se zakon primjenjuje na pomoćnike u nastavi, zaposlene u portugalskom Ministarstvu obrazovanja ili općinama. Ako su pomoćnici u nastavi zaposleni u neprofitnim organizacijama, to je regulirano Općim zakonom o radu i kolektivnim ugovorom za različita zanimanja. Financiranje osigurava odgovorna zajednica putem Ministarstva obrazovanja.
Slovačka	Od 2008. Zakon o obrazovanju (245/2008) regulira sve razine javnog obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju u redovnim školama pružanjem odgovarajućih mjera potpore. Ovaj zakon, također, regulira financiranje pomoćnika u nastavi od strane Ministarstva obrazovanja, znanosti, istraživanja i sporta. Iznos financiranja za pomoćnike u nastavi ovisi o dijagnozi učenika.
Ujedinjena Kraljevina Velike Britanije I Sjeverne Irske	U Engleskoj, 3. dio Zakona o djeci i obiteljima iz 2014. odnosi se na učenike s teškoćama u razvoju ili invaliditetom i izlaže odredbe i mjere podrške za te učenike. Pomoćnike u nastavi u Engleskoj zapošljavaju škole i škole su odgovorne za njihovo zapošljavanje. Svaka škola dobiva opću raspodjelu državnih sredstava kroz bespovratna sredstva za obrazovne usluge. Iznos ovisi o broju i obrazovnoj razini učenika u svakoj školi. Ako je učenicima s teškoćama u razvoju potrebna dodatna potpora, može se ostvariti dodatno financiranje od Odjela za obrazovanje. Plaće pomoćnika u nastavi isplaćuju se iz dodijeljenog proračuna.

Izvor: Breyer i sur. 2020. Learning and support assistants in inclusive education: a transnational analysis of assistance services in Europe

Ostvarivanje prava na obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju veliki je izazov u

području obrazovnih politika, kako u Hrvatskoj, tako i u svijetu. Iz tog razloga su se u svijetu razvili sustavi podrške usmjereni na povećanje dostupnosti škola, posebice nakon što je usvojena Izjava iz Salamanke. Hrvatska istraživanja posljednja dva desetljeća usmjerena su na pronalaženje učinkovitih mehanizama za postizanje inkluzije. Istovremeno, hrvatske nacionalne strategije i programi usmjereni na djecu s teškoćama u razvoju i uvedeni su sustavi potpore inkluzivnom obrazovanju.

Uredbom o osnovnom i srednjem obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju osigurani su normativni uvjeti za neke od ključnih oblika podrške: tim stručnjaka kao mobilna multidisciplinarna podrška, centri za podršku, školski coordinator, pomoćnici u nastavi i dr. U hrvatskom obrazovnom sustavu najveći izazov u potpori inkluzivnom obrazovanju bilo je uvođenje pomoćnika u nastavi. Broj pomoćnika u nastavi rastao je eksponencijalno, od 209 asistenata u školskoj godini 2009./2010. na preko 3500 asistenata u 2018./2019., kada je donesena Uredba o pomoćnicima u nastavi i komunikacijskim posrednicima.

Prilikom uvođenja pomoćnika u škole korištena su iskustva zemalja s već postojećim funkcionalnim inkluzivnim obrazovnim sustavima. Sukladno tome, uloga pomoćnika u nastavi je usmjerena na potporu ostvarivanju prava djece na obrazovanje u redovnim školama i razredima uz svoje vršnjake. Dosadašnja globalna istraživanja usredotočila su se prvenstveno na ulogu pomoćnika u nastavi u potpori inkluziji i na kompetencije potrebne za ovu profesiju (Igić i sur. 2021).

3.2. Poslovi potpore pomoćnika u nastavi

Sam „Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima“ (NN 102/18) propisuje poslove potpore pomoćnika u nastavi. U Pravilniku je navedeno da „osiguravanje potpore pomoćnika u nastavi je jedan od oblika razumne prilagodbe“ („Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima“ NN 102/18) koja je usklađena s individualnim potrebama učenika. Na taj način se nastoji omogućiti učenicima s teškoćama u razvoju sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu utemeljeno na ravnopravnoj osnovi s drugim učenicima. Time se sprječava diskriminacija učenika s teškoćama u razvoju na temelju njihovog invaliditeta. Načelo razumne prilagodbe uključuje osiguravanje potpore pomoćnika u nastavi na temelju individualnih potreba, funkcionalnih sposobnosti i postignutoj razini samostalnosti učenika. Naglasak je stavljen na postizanje što veće samostalnosti učenika s teškoćama u razvoju u školskom okruženju.

Cilj potpore od strane pomoćnika u nastavi usmjeren je na izjednačavanje mogućnosti učenika. U navedeno je uključeno načelo razumne prilagodbe. Na taj način se nastoje osigurati primjereni uvjeti odgoja i obrazovanja za učenika s teškoćama u razvoju. Kako bi pomoćnik u nastavi mogao pružiti potporu učeniku s teškoćama u razvoju, učenik treba imati rješenje Ureda o programu obrazovanja („Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima“ NN 102/18).

„Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima“ (NN 102/18) navodi kako su poslovi pomoćnika u nastavi vezani uz potporu učenicima s teškoćama u razvoju sljedeći:

a) potpora vezana uz komunikaciju te socijalnu uključenost:
- pomoćnik u nastavi treba poticati učenika na suradnju s ostalim učenicima
  pomoćnik u nastavi zadužen je za poticanje i usmjeravanje učenika vezano uz prihvatljive oblike ponašanja te je zadužen i za upozoravanje učenika na štetnost i posljedice neprihvatljivog ponašanja, a za navedeno prethodno se treba savjetovati s učiteljem i/ili stručnim suradnikom
- pomoćnik u nastavi treba pružiti potporu učeniku prilikom realizacije pravila rada i igre
- pomoćnik u nastavi treba učeniku davati potporu u socijalizaciji, a što se odnosi i na interakciju s drugim učenicima

b) potpora vezana uz kretanje:
- pomoćnik u nastavi treba voditi onog učenika koji treba potporu u kretanju (to uključuje pridržavanje, usmjeravanje upozoravanje, na prepreke i dr.)
- pomoćnik u nastavi zadužen je za pružanje potpore učeniku koji se kreće u kolicima, a što se ponajviše odnosi na svladavanje prepreka
- pomoćnik u nastavi treba voziti učenika u kolicima ukoliko se učenik ne može samostalno voziti te upravljati pomagalima za penjanje i spuštanje kako bi se svladale prostorne prepreke
- pomoćnik u nastavi treba učeniku pružiti potporu vezanu uz promjenu položaja tijela

c) potpora vezana uz uzimanje hrane i pića
- pomoćnik u nastavi treba dodatno pripremiti hranu učeniku, a što se odnosi na rezanje, usitnjavanje i dr.
- ako kod učenika postoji potreba za hranjenjem, pomoćnik u nastavi treba hraniti učenika

- pomoćnik u nastavi treba pružiti učeniku potporu prilikom pijenja ukoliko kod učenika za navedenim postoji potreba

d) potpora vezana uz obavljanje higijenskih potreba

- pomoćnik u nastavi treba učeniku pružiti potporu prilikom održavanja higijene
- pomoćnik u nastavi zadužen je za pružanje potpore učeniku u kretanju (vođenje, vožnja) prilikom odlaska u toalet
- pomoćnik u nastavi treba učeniku pružiti potporu prilikom korištenja toaleta (stavljanje na toalet i pridržavanje tijekom sjedenja, higijena tijela nakon obavljene nužde, mijenjanje higijenskih uložaka, svlačenje i odijevanje odjeće, presvlačenje pelena te higijena tijela prilikom presvlačenja, pranje ruku nakon obavljene nužde)
- pomoćnik u nastavi treba učeniku pružiti potporu pri presvlačenju (skidanje i odijevanje odjeće i obuće), a što se odnosi na vrijeme boravka u školi te na vrijeme izvanučioničkih aktivnosti

e) potpora vezana uz obavljanje školskih aktivnosti i zadataka:

- pomoćnik u nastavi treba učeniku pružiti potporu u korištenju pedagoško-didaktičkih pomagala (Brailleova stroja, taktilne i/ili elektronično-akustične opreme, alternativnih oblika komunikacije te drugih specifičnih pomagala i opreme)
- pomoćnik u nastavi treba pisati prema diktatu učenika u zadacima koji zahtijevaju pisanje rukom i/ili na računalu vodeći računa da se prilikom obavljanja ove radnje ne ometa nastavni proces
- pomoćnik u nastavi treba učeniku pružati tehničku potporu u čitanju, pisanju, računanju i izvođenju grafičkih radova
- pomoćnik u nastavi učeniku mora dodavati školski pribor ukoliko za navedenim postoji potreba
- pomoćnik u nastavi treba učeniku pridržavati udžbenik, fiksirati radne listiće i bilježnice za radnu podlogu
- pomoćnik u nastavi treba pružati potporu učeniku prilikom izvođenja praktičnih radova u skladu s uputama učitelja ili nastavnika
- pomoćnik u nastavi mora učeniku pružati potporu prilikom izvođenja primjerenog programa tjelesno-zdravstvene kulture i to mora provoditi sukladno s uputama učitelja, odnosno nastavnika i nadležnog školskog liječnika
- pomoćnik u nastavi treba učeniku pružiti potporu u provođenju izvanučioničke nastave te za navedeno treba prethodno biti osigurana potvrda liječnika školske

medicine koja je za učenika izdana na zahtjev škole u navedenu svrhu prema individualnim stanjima kao i potrebama učenika

- pomoćnik u nastavi treba dodano pročitati zadatak ili uputu učeniku ako za navedenim postoji potreba
- pomoćnik u nastavi treba usmjeravati pažnju učenika na nastavne aktivnosti koje se provode
- pomoćnik u nastavi mora učenika poticati na izvršavanje zadanih uputa
- pomoćnik u nastavi zadužen je za vođenje, odnosno usmjeravanje učenika prilikom izvršavanja zadataka na nastavnom materijalu
- pomoćnik u nastavi treba učeniku pružati potporu u samovrednovanju svojeg rada i uspjeha te riješenih zadataka.

Jedna od mjesečnih obveza svakog pomoćnika u nastavi jest radna evidencija. Sastoji se od dva dokumenta koji se šalju na provjeru koordinatorici za pomoćnike u nastavi i stručne komunikacijske posrednike te ih ona prosljeđuje ravnateljici škole koja ih potpisuje te šalje dalje. Ona izgleda ovako:

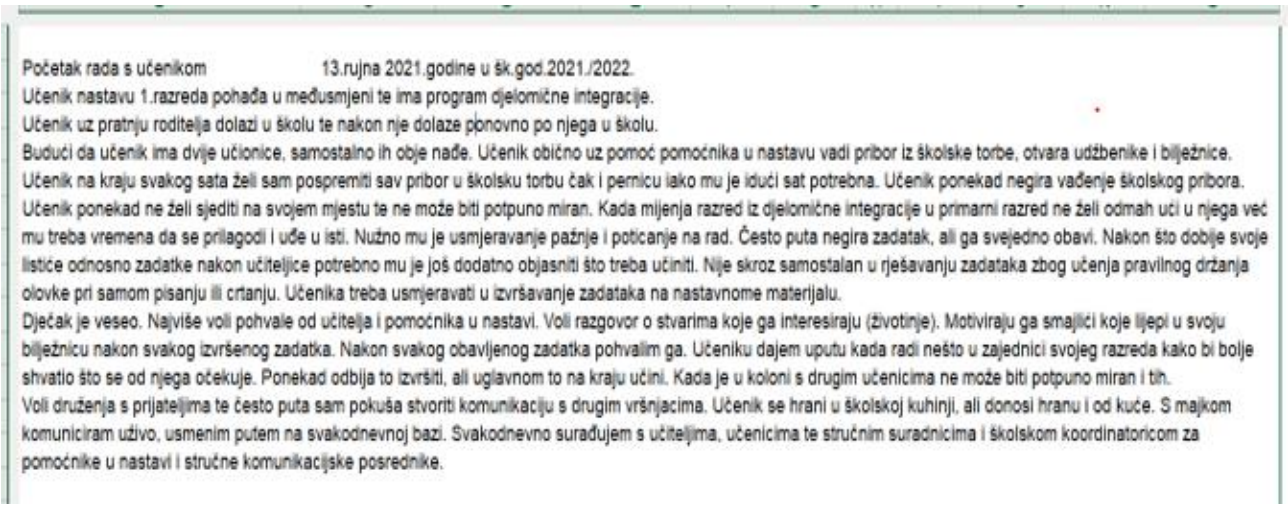

Početak rada s učenikom 13.rujna 2021.godine u šk.god.2021./2022.
Učenik nastavu 1.razreda pohađa u međusmjeni te ima program djelomične integracije.
Učenik uz pratnju roditelja dolazi u školu te nakon nje dolaze ponovno po njega u školu.
Budući da učenik ima dvije učionice, samostalno ih obje nađe. Učenik obično uz pomoć pomoćnika u nastavu vadi pribor iz školske torbe, otvara udžbenike i bilježnice. Učenik na kraju svakog sata želi sam pospremiti sav pribor u školsku torbu čak i pernicu iako mu je idući sat potrebna. Učenik ponekad negira vađenje školskog pribora. Učenik ponekad ne želi sjediti na svojem mjestu te ne može biti potpuno miran. Kada mijenja razred iz djelomične integracije u primarni razred ne želi odmah učiti u njega već mu treba vremena da se prilagodi i uđe u isti. Nužno mu je usmjeravanje pažnje i poticanje na rad. Često puta negira zadatak, ali ga svejedno obavi. Nakon što dobije svoje listiće odnosno zadatke nakon učiteljice potrebno mu je još dodatno objasniti što treba učiniti. Nije skroz samostalan u rješavanju zadataka zbog učenja pravilnog držanja olovke pri samom pisanju ili crtanju. Učenika treba usmjeravati u izvršavanje zadataka na nastavnome materijalu.
Dječak je veseo. Najviše voli pohvale od učitelja i pomoćnika u nastavi. Voli razgovor o stvarima koje ga interesiraju (životinje). Motiviraju ga smajlići koje lijepi u svoju bilježnicu nakon svakog izvršenog zadatka. Nakon svakog obavljenog zadatka pohvalim ga. Učeniku dajem uputu kada radi nešto u zajednici svojeg razreda kako bi bolje shvatio što se od njega očekuje. Ponekad odbija to izvršiti, ali uglavnom to na kraju učini. Kada je u koloni s drugim učenicima ne može biti potpuno miran i tih.
Voli druženja s prijateljima te često puta sam pokuša stvoriti komunikaciju s drugim vršnjacima. Učenik se hrani u školskoj kuhinji, ali donosi hranu i od kuće. S majkom komuniciram uživo, usmenim putem na svakodnevnoj bazi. Svakodnevno surađujem s učiteljima, učenicima te stručnim suradnicima i školskom koordinatoricom za pomoćnike u nastavi i stručne komunikacijske posrednike.

Slika 1. Izvješće o radu s učenikom za mjesec ožujak 2022.
Izvor: izradila autorica.

Obrazac 4.

DNEVNIK RADA

Škola: **OSNOVNA ŠKOLA LUKA, OTONA IVEKOVIĆA 16, 10360 SESVETE**
Razredni odjel/skupina: **1.D RAZRED**
Ime i prezime učenika:
Ime i prezime pomoćnika u nastavi **KAROLINA BEĆIROVIĆ**

DATUM: 1.3.2022.	0. sat	1. sat	2. sat	3. sat	4. sat	5. sat	6. sat	DATUM: 1.3.2022.
Nastavni predmeti		MATEMATIKA	HRVATSKI JEZIK	VJERONAUK	PRIRODA I DRUŠTVO			Komentar/i:
Postupci koje primjenjuje u nastavi (upisati šifru aktivnosti)		E4, E10, E12, F	E4, E10, F	E4, E10, F	E10, E4, E11, E12, F			Potpis pomoćnika u nastavi:
DATUM: 2.3.2022.	**0. sat**	**1. sat**	**2. sat**	**3. sat**	**4. sat**	**5. sat**	**6. sat**	**DATUM: 2.3.2022.**
Nastavni predmeti		HRVATSKI JEZIK	HRVATSKI JEZIK	PRIRODA I DRUŠTVO	MATEMATIKA			Komentar/i:
Postupci koje primjenjuje u nastavi (upisati šifru aktivnosti)		E4, E10, E12, F	E4, E10, E12, F	E4, E10, E11, F	E10, E11, E12, F			Potpis pomoćnika u nastavi:
DATUM: 3.3.2022.	**0. sat**	**1. sat**	**2. sat**	**3. sat**	**4. sat**	**5. sat**	**6. sat**	**DATUM: 3.3.2022.**
Nastavni predmeti		HRVATSKI JEZIK	MATEMATIKA	VJERONAUK	LIKOVNA KULTURA	TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA		Komentar/i:
Postupci koje primjenjuje u nastavi (upisati šifru aktivnosti)		E4, E10, E12, F	E10, E11, E12, F	A3, E4, E10, E12,F	E4, E10, F	E11, F		Potpis pomoćnika u nastavi:
DATUM: 4.3.2022.	**0. sat**	**1. sat**	**2. sat**	**3. sat**	**4. sat**	**5. sat**	**6. sat**	**DATUM: 4.3.2022.**
Nastavni predmeti		PRIRODA I DRUŠTVO	TJELESNA I ZDRAVSTVENA KULTURA	SAT RAZREDNIKA	MATEMATIKA	EDUKACIJSKO REHABILITACIJSKI RAD	STRUČNA SLUŽBA	Komentar/i:
Postupci koje primjenjuje u nastavi (upisati šifru aktivnosti)		E4, E10, E11, E12, F	A1, E10, F	A1, E10, F	E4, E9, E10, E12, F	E4, E10, E11, E12, F	F	Potpis pomoćnika u nastavi:

Slika 2.Dnevnik rada (Obrazac 4) za mjesec ožujak 2022.
Izvor: izradila autorica

Za dnevnik rada (obrazac 4) izrađen je šifarnik aktivnosti koje se upisuju u obrazac, a one su:

A. Potpora u komunikaciji i socijalnoj uključenosti:

1. poticati učenika na suradnju s ostalim učenicima,
2. poticati i usmjeravati učenika na prihvatljive oblike ponašanja te upozoravati učenika na štetnost i posljedice neprihvatljivih oblika ponašanja uz prethodno savjetovanje s učiteljem/nastavnikom i/ili stručnim suradnikom,
3. pružati potporu učeniku u provedbi pravila rada i igre,
4. davati potporu u socijalizaciji uz interakciju s drugim učenicima.

B. Potpora u kretanju:

1. voditi učenika kojemu je potrebna potpora u kretanju (pridržavati, usmjeravati, upozoravati na prepreke i sl.),
2. pružiti potporu učeniku koji se kreće u kolicima pri svladavanju prepreka,
3. voziti učenika u kolicima ako se učenik ne može samostalno voziti te upravljati pomagalima za penjanje i spuštanje u svrhu svladavanja prostornih prepreka,
4. pružiti potporu učeniku u promjeni položaja tijela.

C. Potpora pri uzimanju hrane i pića:

1. dodatno pripremiti hranu učeniku: rezanje, usitnjavanje i sl.,
2. hranjenje ovisno o potrebi učenika,
3. pružiti potporu učeniku pri pijenju.

D. Potpora u obavljanju higijenskih potreba:

1. pružiti potporu pri održavanju higijene,
2. pružiti potporu učeniku u kretanju (vođenje, vožnja) pri odlasku u toalet,
3. pružiti potporu učeniku u korištenju toaleta (stavljanje na toalet i pridržavanje tijekom sjedenja; higijena tijela nakon obavljene nužde; svlačenje i odijevanje odjeće; presvlačenje pelena i higijena tijela pri presvlačenju; pranje ruku nakon obavljene nužde),
4. pružiti potporu učeniku pri presvlačenju (skidanje i odijevanje odjeće i obuće) tijekom boravka u školi i izvanučioničkim aktivnostima ovisno o potrebi učenika i situaciji u školi.

E. Potpora u obavljanju školskih aktivnosti i zadataka:

1. pružiti potporu učeniku u korištenju pedagoško-didaktičkih pomagala (Brailleova stroja, taktilne i/ili elektronično-akustične opreme, alternativnih oblika komunikacije te drugih specifičnih pomagala i opreme),
2. pisati prema diktatu učenika u zadacima koji zahtijevaju pisanje rukom i/ili na računalu vodeći računa da se ne ometa nastavni proces,
3. pružati tehničku pomoć učeniku u čitanju, pisanju, računanju i izvođenju grafičkih radova,

4. dodavati učeniku školski pribor,
5. pridržavati udžbenik, fiksirati radne listiće i bilježnice za radnu podlogu,
6. pružati potporu učeniku pri izvođenju praktičnih radova prema naputku učitelja/nastavnika,
7. pružati potporu učeniku u izvođenju primjerenoga programa tjelesno-zdravstvene kulture prema naputku učitelja/nastavnika i nadležnoga školskog liječnika,
8. pružati potporu učeniku u provođenju izvanučioničke nastave uz prethodnu potvrdu liječnika školske medicine za učenika izdanu na zahtjev škole u navedenu svrhu,
9. dodatno pročitati zadatak i/ili uputu učeniku,
10. usmjeravati pažnju učenika na nastavne aktivnosti,
11. poticati učenika na izvršavanje zadanih uputa,
12. voditi/usmjeravati učenika u izvršavanju zadataka na nastavnome materijalu,
13. drugi oblici potpore učeniku _____.

F. Suradnja s radnicima škole te vršnjacima učenika u razredu.

Potpis koordinatora programa pomoćnika u nastavi:

_____

Izvor: Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima NN 102/18

3.3. Način i sadržaj osposobljavanja pomoćnika u nastavi

Usmjerena edukacija preduvjet je i osnova svakog profesionalnog rada. Navedeno se odnosi i na inkluzivni rad pomoćnika u nastavi. Pomoćnik u nastavi treba biti dovoljno educiran o svim teškoćama i specifičnostima učenika s kojim bi trebao raditi, odnosno kojem bi trebao pružati potporu (Ribić 2020).

Da bi osoba radila na radnom mjestu pomoćnik u nastavi, mora završiti edukaciju za pomoćnika u nastavi. Program edukacije za pomoćnika u nastavi sastoji se od teorijskog i praktičnog dijela te obuhvaća sljedeća područja:

- „inkluzivno obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju
- razvojne osobitosti učenika s teškoćama u razvoju (za sve vrste teškoća)
- podršku učenicima s teškoćama u razvoju tijekom odgojno-obrazovnog procesa i socijalnih vještina

- sadržaje i oblike suradnje s učiteljima, nastavnicima, stručnim timom škole, roditeljima i drugim učenicima
- prava i obveze učenika s teškoćama u razvoju
- sadržaje iz osnova zdravstvene zaštite“ (Puškorić i Vrban 2017)

Edukacija za pomoćnika u nastavi može se realizirati na tri načina. To su:

- edukacija koji organizira na početku školske godine gradski ured za obrazovanje – ova vrsta edukacije je besplatna i najčešće traje dva dana
- edukacija koju si sam pomoćnik u nastavi plaća – navedena edukacija najčešće se provodi online
- interna individualna edukacija – stručna služba škole pomoćniku u nastavi daje literaturu te kada ju on prouči, stručna mu služba stoji na raspolaganju vezano uz sva pitanja i nedoumice.

Za potrebe edukacije pomoćnika u nastavi u Republici Hrvatskoj najčešće se koriste sljedeći priručnici:

- Učimo zajedno - Priručnik za pomoćnike u nastavi za rad s djecom s teškoćama u razvoju autorica Romstein i Velki (2017). U ovom udžbeniku se govori o pravima djece s teškoćama u razvoju, teškoćama u ponašanju i doživljavanju, intelektualnim teškoćama i teškoćama učenja, teškoćama iz spektra autizma, senzoričkim oštećenjima, motoričkim oštećenjima i kroničnim bolestima te nužnosti suradnje s obiteljima i stručnjacima.
- Priručnik za pomoćnike u nastavi – stručne komunikacijske suradnike jest udžbenik napisan od strane Puškarić i Vrban (2017). U priručniku su obrađena sljedeća područja: učenici s teškoćama u razvoju i odgojno-obrazovno uključivanje, pomoćnik u nastavi/stručni komunikacijski posrednik, nacionalni kurikulum, nastavni plan i program te oblici rada, organizacija rada škole, upravljanje školskom ustanovom, državni pedagoški standardi te podrška u učenju.
- Pomoćnici u nastavi/stručni komunikacijski posrednici kao potpora inkluzivnom obrazovanju čiji je autor Pučko otvoreno učilište u Zagreb. U sklopu ovog priručnika govori se o: osnovnim načelima odgoja i obrazovanja učenika s teškoćama u razvoju, podršci školovanju učenika s motoričkim teškoćama te djeci s intelektualnim teškoćama.
- Vodič o radu pomoćnika u nastavi i stručnih komunikacijskih posrednika čiji je autor Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport grada Zagreba.

Pomoćnik u nastavi dobiva uvjerenje o tome da je obavio edukaciju nakon odslušanih 20 sati edukacije. Nakon završene edukacije pomoćnik u nastavi ima usvojeno znanje o inkluzivnom obrazovanju te o pravima učenika s teškoćama u razvoju, funkcioniranju u razrednom odjelu, vrstama teškoća u razvoju i njihovim specifičnostima, ulozi pomoćnika u nastavi, osnovnim potporama pomoćniku u nastavi, uspostavljanju kvalitetnog odnosa na relaciji pomoćnik u nastavi – učenik, suradnji s roditeljima i stručnim suradnicima u školskom okruženju.

4. AUTOETNOGRAFIJA

4.1. Etnografija i autoetnografija kao znanstvene metode

Reves i sur. (2013) definiraju etnografiju kao znanost koja se bavi „proučavanjem društvenih interakcija i kulturnih grupa, bilo da su te grupe definirane kao društva, zajednice, organizacije ili timovi“ (Reves i sur. 2013: 1366). I prema Fettermanu (1998) etnografija je umjetnost i znanost koja se koristi za opisivanje skupina ili kultura. Etnografski istraživač se treba ponašati kao član ciljne populacije i provesti nekoliko mjeseci ili čak nekoliko godina sa svojim ispitanicima. Dakle, etnografsko istraživanje nije samo samo kvalitativno, već je i longitudinalno istraživanje. Etnografiju kao metodu istraživanja nadalje karakterizira to da se provedi na licu mjesta putem dijaloga, personalizirana je, a podaci se prikupljaju induktivno, na više načina tijekom duljeg vremenskog razdoblja (triangulacija), dok je sam proces provedbe istraživanja holistički i zahtijeva dugoročnu predanost (Angrosino 2007). Značajke etnografskog istraživanja su objašnjenje kulturnih fenomena u kojima etnografski istraživač točno promatra društvo sa stajališta subjekta (Cohen i sur. 2011).

Autoetnografija je metoda proučavanja kulture kroz vlastito, autobiografsko iskustvo (Krljan 2018).

Kako bi postigli etnografsku namjeru, autoetnografi se podvrgavaju uobičajenom etnografskom istraživačkom procesu prikupljanja podataka, analizi/tumačenju podataka i pisanju izvješća. Prikupljaju terenske podatke putem sudjelovanja, samopromatranja, intervjua i pregleda dokumenata. Provjeravaju podatke triangulacijom izvora i sadržaja te analiziraju i interpretiraju podatke kako bi dešifrirali kulturološka značenja događaja, ponašanja i misli. Posljednji korak u ovom procesu je sastavljanje autoetnografskog zapisa.

Od autoetnografa se očekuje da tretiraju svoje autobiografske podatke s kritičkim, analitičkim i interpretativnim aspektom kako bi otkrili kulturološki prizvuk onoga što se prisjeća, promatra i govori u njima. Na kraju temeljitog samoispitivanja unutar kulturnog konteksta, autoetnografi bolje postižu kulturno razumijevanje sebe i drugih. Autobiografske pripovijesti će ovom načelnom shvaćanju dodati žive detalje, ali pripovijedanje ne smije dominirati autoetnografijom (Chang 2007).

Autoetnografi mogu koristiti različite tehnike kako bi poboljšali svoje prisjećanje, organizirali sjećanja i sastavili tekstove na terenu kao korisne podatke. Tehnike prikupljanja podataka uključuju, između ostalog (Chang 2007):

1. korištenje vizualnih alata kao što su crteži značajnih mjesta, “kinsgrami” i “kulturogrami”
2. popisivanje ljudi, artefakata, obiteljskih i društvenih vrijednosti i poslovica, mentora, međukulturalnih iskustava i omiljenih/nedopadanih aktivnosti
3. bilježenje obrazovne povijesti autoetnografa, tipičnog dana i tjedna i godišnjeg životnog ciklusa
4. čitanje i odgovaranje na druge autoetnografije i autonarative
5. prikupljanje drugih terenskih tekstova kao što su priče drugih, "pjesme s pričama", osobni časopisi, bilješke s terena, pisma, razgovori, intervjui sa značajnim osobama, obiteljske priče, dokumenti, fotografije, kutije za sjećanje, osobni-obiteljsko-društveni artefakti i životna iskustva.

Jedna od najčešće korištenih tehnika prikupljanja podataka za autoetnografiju je sudioničko opažanje. Prilikom korištenja ove tehnike istraživači sudjeluju u životima ljudi koje istražuju i promatraju njihova ponašanja. Na sličan način ovome, autoetnografi mogu promatrati vlastita ponašanja i dokumentirati svoje misli. Samopromatranje je kao tehnika prikupljanja podataka korisno jer daje pristup prikrivenim, neuhvatljivim i/ili osobnim iskustvima poput kognitivnih procesa, emocija, motiva, skrivenih radnji, izostavljenih radnji i društveno ograničenih aktivnosti te izvlači na površinu ono što se “uzima zdravo za gotovo“. Samopromatranje se može koristiti u obliku samointrospekcije kada su autoetnografi sami ili u obliku “interaktivne introspekcije” dok istraživači komuniciraju s drugima (Chang 2007).

Autoetnografiji se kao znanstvenoj metodi može pristupiti na više načina. Za potrebe ovog rada, poslužitćemo ćemo se prikazom dominantne podjele na evokativnu i analitičku autetnografiju.

4.1.1. Evokativna autoetnografija

U sklopu evokativne autoetnografije autoetnografi iznose svoja teoretska obrazloženja te daju egzemplare vlastitih istraživanja. Oni formiraju i prihvaćaju brojne radove kao egzemplare autoetnografije. Evokativna autoetnografija povezana se s različitim “obratima” unutar društvenih i humanističkih znanosti. Navedeni obrati usmjereni su “prema povišenoj autorefleksivnosti u etnografskom istraživanju kao i prema miješanju žanrova pisanja” (Krljan 2018). Nadalje, stavlja se veći naglasak na emocije u društvenim znanostima i uključen je

postmodernistički skepticizam prema generaliziranju tvrdnji vezanih uz znanje.

Tekstovi se pišu u prvom licu što znači da je istraživač vidljiv, odnosno nije pozicioniran kao objektivan vanjski promatrač. Istraživač se koristi načelima autobiografije i etnografije. Zbog toga njegovo pripovijedanje sliči romanu ili biografiju. Na taj način se miču granice između društvene znanosti i literature. Miješanje žanrova je temelj metode u sklopu evokativne autoetnografije. Na taj se način formiraju tekstovi koji emocionalno rezoniraju s čitateljima (a što je tipično za umjetnost). Primjer miješanja žanrova je korištenje poezije u predavanjima i tekstovima (Krljan 2018).

U sklopu ove vrste autoetnografije analiza i interpretacija ne predstavljaju ključan dio znanstvenog teksta. Navedeno se koristi kao pripovjedačko sredstvo u tekstovima koji su namijenjeni akademskoj publici. Također, može biti udovoljavanju zahtjevu koji određeni časopis stavlja pred tekst. Narativni tekst nije usmjeren na objašnjavanje i apstrahiranje. Evokativna autoetnografija se ne može uokviriti unutar termina konvencionalne sociološke analize. Dijalog između evokativnih autoetnografa i drugih subjekata u akademskom svijetu otežan je miješanjem žanrova i inzistiranjem na neakademskom stilu. Posljedično, otežava se mogućnost autoetnografskog doprinosa akademskom diskursu, a upravo je navedeno jedan od bitnijih ciljeva autoetnografa (Krljan 2018). Adams i sur. pišu kako je jedan od ključnijih ideala ovakve autoetnografije „[p]ovezivanje osobnog (unutarnjeg) iskustva, uvida, i znanja s širim (relacijskim, kulturnim, političkim)“ (Adams i sur. 2014: 25). “Evokativni autoetnografi tvrde kako je cilj autoetnografije proizvesti analitičke i pristupačne tekstove koji pozitivno transformiraju nas i našu okolinu” (Jones 2005 prema Krljan 2018).

Cilj je evociranje emocija i iskustva “drugoga” u čitateljima te na taj način postići emocionalno rezoniranje i proizvesti osjećaj snažne autentičnosti, što Adams i suradnici nazivaju *istinolikost* (Adams i sur. 2014 prema Krljan 2018:35).

Cilj evokativnoh autoetnografa nije proizvesti poopćene teorijske stvrdnje. Njihov je cilj osobno iskustvo napraviti smislenim te kulturno iskustvo napraviti privlačnim. Navedeno nastoje postići proizvodnjom estetski i evokativno gustih opisa osobnih iskustava, razlučivanjem te potom opisivanjem obrazaca kulturnog iskustva upotrebom aspekata pričanja priča, pokazivanjem i kazivanjem te promjenom autorskog glasa (Krljan 2018).

Evokativni autoetnografi mišljenja su da pisanjem emocionalnih pristupačnih tekstova mogu doprijeti do što šire, ali i različitije masovne publike. Taj način im omogućuje osobnu i

društvenu promjenu većem broju ljudi. Ovaj tip autoetnografa najčešće se bavi opisivanjem teških emocionalnih iskustava. Razlog tome je što takve teme evociraju osjećaje i emocionalno rezoniraju s publikom (Krljan 2018).

4.1.2. Analitička autoetnografija

Analitička autoetnografija uključuje potpuno članstvo, trajnu refleksivnu pozornost s nečijim položajem u mreži terenskog diskursa i odnosa te tekstualnu vidljivost sebe u etnografskim narativima. S obzirom na to da je istraživač na svakom koraku suočen s problemima vezanim za sebe, potencijal za uživljavanje u sebe može biti velik (Snow i sur. 2003).

Evokativni autoetnografi smatraju da analiza podataka i interpretacija rezultata predstavlja tek uobičajen preduvjet za objavljivanje u znanstvenim časopisima (Ellis i sur. 2011: prema Krljan 2018), analitički autoetnografi navedene znanstvene postupke smatraju nužnima za prelazak teksta iz autobiografske priče u znanstveni tekst.

Prus (1996) navodi pet ključnih značajki analitičke autoetnografije:

(1) status potpunog člana,

(2) analitičku refleksivnost,

(3) narativnu vidljivost istraživačeva jastva,

(4) dijalog s informatorima izvan sebe i

(5) predanost teorijskoj analizi.

Najočitija značajka autoetnografije je da je istraživač u potpunosti član društvenog svijeta koji proučava, bez obzira na to je li taj svijet „amorfni društveni svijet" ili je to društveni svijet s jasnim lokacijama i subkulturom. U svakom slučaju, istraživač predstavlja "krajnjeg sudionika u dvojnoj ulozi sudionik-promatrač" (Prus 1996).

Etnografska refleksivnost je različito definirana, a o njezinim implikacijama naširoko se raspravljalo u interpretativnoj sociologiji i kulturnoj antropologiji. Refleksivnost izražava svijest istraživača o njihovoj nužnoj povezanosti s istraživačkom situacijom, a time i njihovim učincima na nju. Na dubljoj razini, refleksivnost uključuje svijest o uzajamnom utjecaju između etnografa i njihovih okruženja i informatora. Povlači samosvjesnu introspekciju vođenu željom

da se bolje razumije i sebe i druge kroz ispitivanje nečijih postupaka i percepcija u odnosu i u dijalogu s onima drugima. Dok su etnografi odavno prepoznali važnost razumijevanja odnosa između istraživača i njihovih podataka, većina tradicionalne etnografije nije se usredotočila na ovo pitanje na posebno održiv refleksivni način. Umjesto toga, etnografi su se usredotočili na razumijevanje i činjenje razumljivim drugima društveni svijet izvan njih samih. Danas postoji pomak na očitiji i potencijalno dublji informativni reciprocitet između istraživača i ostalih članova grupe. Autoetnografsko ispitivanje sebe i drugih može transformirati istraživačeva vlastita uvjerenja, postupke i osjećaj sebe (Prus 1996).

Središnja značajka autoetnografije je da je istraživač vrlo vidljiv društveni akter unutar napisanog teksta. Osjećaji i iskustva istraživača uključeni su u priču i smatraju se vitalnim podacima za razumijevanje društvenog svijeta koji se promatra. Terenske bilješke nisu samo za snimanje postavke, već se one koriste i za snimanje promatrača. Autoetnografi su uključeni u izgradnju značenja i vrijednosti u društvenim svjetovima koje istražuju. Kao punopravni članovi, ne mogu uvijek promatrati i sjediti po strani. Također, ne bi se nužno trebali suzdržavati od sudjelovanja u pitanjima koja mogu izazvati podjele (Prus 1996).

Etnografski imperativ poziva na dijalog s “podacima” ili “drugima”. To treba promatrati ne u smislu samozadubljenja, već u smislu međuodnosa između istraživača i drugih kako bi se informiralo i promijenilo društveno znanje. Za razliku od evokativne autoetnografije, koja traži narativnu vjernost samo subjektivnom iskustvu istraživača, analitička autoetnografija utemeljena je na samoiskustvu, ali seže i dalje od njega (Snow i sur. 2003).

Posljednja karakteristika analitičke autoetnografije je njezina predanost analitičkom planu. Svrha analitičke etnografije nije samo dokumentiranje osobnog iskustva, pružanje "iznutrašnje perspektive" ili izazivanje emocionalne rezonancije kod čitatelja. Umjesto toga, karakteristika analitičke društvene znanosti je korištenje empirijskih podataka kako bi se stekao uvid u neki širi skup društvenih fenomena od onih koje pružaju sami podaci. Ovaj cilj transcendiranja podataka bio je središnji razlog za tradicionalna istraživanja društvenih znanosti. Dok je tradicionalna simbolička interakcionistička etnografija bila neujednačena u svom fokusu na trajni teorijski razvoj, takav se cilj i dalje koristi u interpretavivnoj i kritičkoj psihologiji.

Analitički etnografi nisu zadovoljni ostvarivanjem reprezentativnog zadatka hvatanja “onoga što se događa” u životu pojedinca ili društvenom okruženju. To razlikuje analitičku etnografiju od evokativne etnografije i sličnih narativa u prvom licu, kao što je autobiografska

"kreativna nefikcija" koja je danas vrlo popularna u programima kreativnog pisanja (Snow i sur. 2003).

5. METODOLOŠKI OKVIR RADA

5.1. Svrha i cilj istraživanja

Svrha ovog rada je istražiti osobnu motivaciju i kritički promotriti (samopercpcijom) vlastite refleksivne, emotivne i ponašajne obrasce u odnosu na aspekte odvijanja/realizacije potpore u nastavi učeniku s intelektualnim teškoćama.

Opći ciljevi rada su:

1) Istražiti vlastita vjerovanja, misli, emocije, osobne vrijednosti u procesu pružanja podrške.

2) Istražiti odnos unutarnjih i vanjskih faktora oblikovanju identiteta pomoćnika u nastavi.

Specifični ciljevi rada su:

1) Ustanoviti jesu li se osobne vrijednosti ispitanice promijenile u tom procesu? A u suradnji s roditeljima i nastavnicima?

2) Utvrditi je li nastupila promjena u profesionalnom razvoju? Ako jest, koja je narav tih promjena (samoosnaženje; jačanje komunikacijskih vještina; usmjerenost na druge (empatija i podržavanje)?

3) Istražiti kako se to odražava na radnu učinkovitost ispitanice?

Sukladno navedenoj svrsi i ciljevima, za strukturiranju autoetnografskog narativa i bilješki definirana su sljedeća istraživačka pitanja:

IP1. Kako sam se našla u ulozi pomoćnika u nastavi? Što me motiviralo? Početna uvjerenja?

Poteškoće/zapreke na koje sam naišla? Podrška na koju sam naišla?

IP2. Prvi susret? (Što se dogodilo? Koji podatak ili zapažanje se istaknulo? Što sam osjećala? Čega sam se prisjetila? Zašto je to važno? Što sam zaključila? Što mogu pretpostaviti? Jesam li donijela kakvu odluku? Koje aktivnosti su uslijedile?)

IP3. Razvojni put mojih promišljanja?

IP4. Razvojni put mojih osjećaja/ doživljaja/postupaka?

IP5. Razvojni put mojih vjerovanja?

IP6. Kako se osjećam dok pomažem učeniku s teškoćama u razvoju? Što me veseli, a što rastužuje u ovome poslu?

IP7. Kako izgleda moj radni dan? Kako doživljavam izazove s kojima se susrećem? Kako se nosim s njima?

IP8. Kako doživljavam odnos s ostalim zaposlenicima škole? Odnos s roditeljima?

IP9. Što sam naučila? Koje su moje slabe točke? Koje su moje jake točke?

IP10. Što se promijenilo u mom profesionalnom razvoju? (povećanje kvalitete/učinkovitosti pružanja podrške učeniku; poboljšanje suradnje s ostalim dionicima?) A u mom osobnom rastu?

5.2. Metode prikupljanja i obrade podataka

Autoetnografske metode se detaljnjije razmatraju u poglavlju 4. U prikupljanju i obradi podataka utemeljenog na samoiskustvu (Snow i sur. 2003) za potrebe ovog analitičkog autoetnografskog istraživanja korištena je metoda introspekcije te su primijenjeni alati samoopažanje, samorefleksija i samoanaliza.

„Introspekcija je proces koji uključuje gledanje prema unutra kako bi se ispitale vlastite misli i emocije“ (Cherry 2020). Pojam se često koristi u svakodnevnom jeziku za označavanje neformalnog procesa istraživanja vlastitog unutarnjeg života, ali se pojam, također, odnosi i na formaliziraniji proces koji se nekoć koristio kao eksperimentalna tehnika u psihologiji. „Pojam introspekcija može se upotrijebiti za opisivanje i neformalnog procesa refleksije i formaliziranijeg eksperimentalnog pristupa“ (Cherry 2020).

Teorija znanstvene introspekcije ima za cilj detaljno razjasniti prirodu, opseg i granice izvješća o subjektivnom iskustvu u znanosti. Introspektivna izvješća najbolje funkcioniraju kao eksperimentalni podaci kada se kombiniraju s objektivnim metodama kontrole podražaja i novijim razvijajućim metodama skeniranja i slikanja mozga. Ove nove metode imaju velik utjecaj na teoriju i na eksperimentalnu praksu. Introspekcija je bila kontroverzna i različito shvaćana u povijesti psihologije. Ponekad se prihvaćala kao središnja i ključna za znanstvenu psihologiju, a ponekad je bila potpuno odbačena s obrazloženjem da je subjektivna. Introspektivne metode često se koriste u eksperimentalnoj psihologiji, a također su važne u funkcionalnoj psihologiji. U uobičajenoj upotrebi, "introspektivno" često znači "reflektivno", a srodne prakse mogu poprimiti širok značaj u osobnom životu, pa otuda samoreflektivno. Ovo

filozofsko značenje povremeno problematično zadire u znanstveni diskurs. Osobito nastoji licencirati neprimjereno povjerenje u samostalnu introspekciju. Izvještaji o introspekciji smatrani su znanstveno korisnima samo ako eksperimentator može kontrolirati senzorni podražaj. Na taj je način ograničena eksperimentalna introspekcija na situacije koje odgovaraju uobičajenim izvješćima perceptivnog promatranja. U novijoj kognitivnoj psihologiji došlo je do skromnog povratka introspekcije - uglavnom dopunjene tehnikama slikanja i skeniranja mozga. Autor članka, na temelju prikaza relevantne literature, zaključuje kako je potrebno kombinirati introspekciju s objektivnim metodama (Callaway 2022).

Samoanaliza je proces u kojem osoba pokušava spoznati i razumjeti sebe kako bi istražila moguće promjene koje se mogu implicirati u nečijem karakteru, osobnosti i motivima. Clifford i Dobson (1984) navode da je pojam sebe teško je definirati. Navedeno područje je teško definirati jer postoji velik broj izraza s crticom koji koriste 'sebe' kao pridjev korišten za označavanje ponekad istog aspekta, a ponekad različitih aspekata ponašanja. Drugim riječima, psiholozi su koristili širok raspon pojmova o sebi na nedosljedne i dvosmislene načine. Drugi pojmovi o sebi koji se često koriste kao sinonim za samopoimanje su samoanaliza, samopoštovanje, samostalni stavovi, slika o sebi i samoprihvaćanje. Samopoimanje je višedimenzionalni psihološki konstrukt koji u sebi sadrži sliku o sebi nastalu na temelju odnosa sa samim sobom i okolinom kojoj pojedinac pripada postaje najvažniji konstrukt u objašnjenju ljudskog ponašanja. Kako navodi mrežno izdanje Hrvatske enciklopedije (2021) samopoimanje je percepcija vlastitih sposobnosti, postignuća, karakteristika ličnosti i ponašanja, što čini sliku o sebi. Ona sadrži spoznaje o fizičkim karakteristikama i privlačnosti (tjelesno samopoimanje), specifičnim postignućima (školsko samopoimanje), društvenim ulogama i prihvaćenosti u društvu. Samopoimanje uključuje i vrjednovanje tih osobina, što dolazi do izražaja u samopoštovanju“. Pojam samopoimanja u literaturu je uveo William James 1890. godine. „Pri tome je skrenuo pažnju na značaj samoevaluacije i samopoštovanja. Suvremeno shvaćanje samopoimanja objašnjava da se samopoimanje stječe i razvija tijekom života, te da su za njegov razvoj važni kognitivni i afektivni procesi, te stvarne i/ili zamišljene interakcije s osobama koje su nam važne“ (Nikčević - Milković i sur. 2003 prema Stručić 2021).

5.3. Etičke napomene

U autoetnografskom istraživanju koje je provedeno za potrebe ovog rada, autorica je je ujedno i ispitanica samoj sebi (N = 1), pa nije etičke norme i standardi ne zahtjevaju informirani pristanak od ispitanika u klasičnom smislu. Međutim, što se anonimnosti ispitanika

tiče – u svim radovima, pa tako i u ovom, gdje se autoetnografija najavljuje kao takva, zna se tko je autor, čiji glas i čija priča je ispirčana, pa stoga i nije moguće održati anonimnost, kako autora tako i svih osoba koje posredno ili neposredno ulaze u iskjustvene perspektive i odnose u okviru autoetnografskog narativa. Razmatranja relacijske etike autobiografskog narativa novijeg je vijeka (Wall 2016 i Škrbić Alempijević prema Krljan 2018), a osnovno je pitanje koje se postavlja pred istraživače, imaju li pravo razotkrivanjem sebe razotkriti i druge osobe – koje na ovaj ili na onaj način nekako sudjeluju ili su zahvaćene u iskustvenoj perspektivi istraživača (Chang 2008; Roth 2009 i Wall 2016 prema Krljan: 40).

U tom se kontekstu pojavljuju važne smjernice istraživačima u priručniku „Autoetnography“ kojeg su objavili Adams i suradnici (2014), kojima se nalaže da se u svakoj fazi istraživanja promišlja o mogućim neželjenim posljedicama za sve osobe posredno ili neposredno dotaknute u istraživanju, da se u svakoj fazi traži njihov pristanak i mišljenje te da se zaštiti u najvećoj mogućoj mjeri njihova anonimnost i privatnost (pseudonimom ili slično). Pa se tako očekuje i da se „pruži zaštita za osobe smanjene autonomije, uključujući traženje pristanka za sudjelovanje u istraživanju od njihovih skrbnika.“ (Adams i sur. 2014: 56 prema Krljan:41). Na ovom mjestu se neće dalje razmatrati konfliktna i zapravo kontradiktorna narav autoetnografske metode, posebice evokativne (Holman Jones 2011; Schneider 2005) i primjenjivosti etičkih normi, no bitno je naglasiti kako je poštujući navedene smjernice, autorica za provođenje svoga autoetnografskog istraživanja dobila pristanak roditelja učenika s teškoćama kojem je pomoćnik u nastavi (Obrazac informativnog pristanka skrbnika u Prilogu 1) – iako se radi o poslu i profesiji koja je javna te i regulirana te je veći broj ljudi upoznat s identitetom učenika kao i s poteškoćama s kojima žive, te na koncu i na temelju kojih i primaju podršku pomoćnika u nastavi.

5.4. Metodološka ograničenja

Za potrebe ovog rada i primijenjenog autoetnografskog istraživanja, pitanje osobne uključenosti u kontekstu autoetnografskih istraživanja se između ostaloga, sagledava kao “istraživanje i stilu pisanja u kojem se osobna iskustva umeću u etnografsko pisanje” (Khosravi 2016: 54).

Na autoetnografsko istraživanje su primjenjiva sva ograničenja koja se uobičajeno vežu za istraživački nacrt, metode, uzorak i pristranosti istraživača kvalitativnih, odnosno, etnografskih metoda (osobna uključenost; iznimno mali i pristrani uzorak), te dobivene rezultate treba

promatrati isključivo u odnosu i na na razini uzorka, tj. ispitanice/autorice te ih nije moguće poopćavati.

No valja istaknuti kako sukladno literaturi (Romstein i Velki 2017; Khosravi 2016; Adams i sur. 2014) dobiveni rezultati predstavljaju nove podatke i daju uvid u još uvijek nedovoljno istraženu iskustvenu perspektivu pomoćnika u nastavi. Nadalje, strukturiranjem bilješki u formi odgovora na formulirana istraživačka pitanja autorica omeđila i usmjerila subjektivni interpretativni horizont čitatelja sukladno postavljenoj svrsi i ciljevima rada, a iskustvene rezultate dobivene samoanalizom i samorefleksijom u najvećoj mjeri približila tekstu podložnom za daljnje raščlambe ili usporedbe s primjerima iz literature, odnosno, postojećem stručnom i javnom diskursu.

6. REZULTATI I RASPRAVA

6.1. Rezultati

Verbatim (autoetnografske bilješke) slijedi strukturu istraživačkih pitanja i navodi se u cijelosti u tablici 2.

Tablica 2. Verbatim – autoetnografske bilješke

Istraživačko pitanje (IP) (n = 10)	**Bilješke (verbatim)**
IP1. Kako sam se našla u ulozi pomoćnika u nastavi? Što me motiviralo? Početna uvjerenja? Poteškoće/zapreke na koje sam naišla? Podrška na koju sam naišla?	*Unatoč mojoj velikoj želji za edukacijom u cilju osposobljavanja za rad sa djecom nisam se uspjela upisati na studij za Rani i predškolski odgoj i obrazovanje Učiteljskog fakulteta u Zagrebu. Usporedno sa tom neostvarenom željom razmišljala sam kako bih možda uz studiranje mogla raditi kao pomoćnik u nastavi te na taj način isprobati nešto novo, a ujedno i ostvariti ono što me zanima, a to je rad s djecom. Na društvenoj mreži Facebook učlanila sam se u grupu Pomoćnici u nastavi 2021/2022.* *Tijekom ljeta sam otišla na kratki odmor na more. Dok sam se sunčala na plaži sa mobitelom u rukama slučajno sam naišla na oglas za pomoćnika u nastavi sa meni idealnim uvjetima rada. Nakon javljanja na oglas, ubrzo sam dogovorila razgovor sa majkom djeteta. Sama pomisao da ću nekome uspjeti pomoći me usrećivala. Upravo ta moja želja za pomaganjem djeci mi je bila snažna motivacija za novi posao.* *Unatoč velikoj motivaciji i htijenju, do početka školske godine cijelo vrijeme sam se propitivala hoću li ja to uistinu moći i znati. Često puta bih osjetila strah i nesigurnost svjesna velike odgovornosti prema učeniku, no želja je bila jača od mojih sumnji. Početnu nesigurnost i strah je nakon dodatnih priprema nadvladalo moje uvjerenje da ću nakon određenog razdoblja adaptacije i novih vještina i spoznaja, uspjeti ostvariti taj svoj željeni cilj. Uz to, kroz cijelo to razdoblje sam imala i imam veliku podršku partnera, obitelji, prijatelja, a pokazalo se i roditelja od učenika kojem sam pomoćnica u nastavi što mi također olakšalo ovaj posao i poslužilo kao dodatna motivacija.*
IP2. Prvi susret? Što se dogodilo? Koji podatak ili zapažanje se istaknulo? Što sam	*U dogovorenom terminu (početkom srpnja 2021. godine) otišla sam na razgovor sa djetetovom majkom. Tada sam prvi put vidjela, a ujedno i upoznala učenika i njegovu majku. Učenik je izgledao jako srdačno, toplo, veselo, nasmiješeno, ali i pomalo*

osjećala? Čega sam se prisjetila? Zašto je to važno? Što sam zaključila? Što mogu pretpostaviti? Jesam li donijela kakvu odluku? Koje aktivnosti su uslijedile?	*sramežljivo. Dočekao me sa majkom na hodniku. Tijekom razgovora i sa majkom i djetetom sam bila uplašena, potpuno novo iskustvo, nove obaveze za mene, a nisam zapravo točno znala što me sve čeka tada, kao ni u budućnosti. Bila sam svjesna da moje pretpostavke i očekivanja mogu biti drugačija od pretpostavki i očekivanja od majke djeteta, a i od samog djeteta. Najveći utisak na mene je ostavio sam učenik jer nisam očekivala takvu otvorenost i komunikaciju na našem prvom susretu i upoznavanju. Iako sam osjećala veliku dozu straha u svim tim trenucima prisjetila sam se koliko uistinu želim raditi taj posao ili barem pokušati ga raditi. Bilo mi je uistinu važno barem pokušati budući da već dugi niz godina želim raditi sa djecom.* *Na samom početku razgovora prvo sam se ukratko predstavila, a potom je djetetova majka predstavila dijete, ali i sebe i supruga. Ispričala mi je kako su došli do učenikove dijagnoze te kako je sve teklo od samog početka. Tijekom samog razgovora sam uvidjela da postoji veliki potencijal kako bi se ostvarila naša odlična komunikacija (i u relaciji s učenikom i s roditeljima). Nakon samog razgovora sa roditeljima donijela sam puno zaključaka... najvažniji je bio da doista želim postati pomoćnik u nastavi tom učeniku i pomoći mu olakšati mu školske obveze koliko god mogu. Isti zaključak se potvrdio nakon narednog razgovora sa partnerom i obitelji. Budući da su se učenikovi roditelji odlučili za mene, da ću biti pomoćnica u nastavi njihova djeteta, često smo komunicirali putem WhatsApp-a u vezi prijave na javni natječaj te početka školske godine. Sredinom srpnja raspisao se javni natječaj škole za veći broj pomoćnika u nastavi te sam se prijavila i čekala poziv za razgovor od strane Gradskog ureda za obrazovanje u Zagrebu. Poziv i razgovor za posao bio je sredinom kolovoza 2021 godine. Krajem kolovoza putem e-maila dobila sam obavijest kako sam primljena kao pomoćnik u nastavi za učenika kojem sam i trebala postati pomoćnica. Od tog trenutka kreće moja prava priča.*
IP3. Moja promišljanja?	*Od samog početka rada s učenikom s teškoćama u razvoju pa sve do sada uvidjela sam da je velika odgovornost biti pomoćnik u nastavi. Potrebno je puno strpljenja, suosjećanja, smirenosti, znanja, vještina i sposobnosti za motiviranje učenika kao i za pronalaženje načina kako doprijeti do njega. Često puta bi se kolebala imam li dovoljno kompetencija za ovakav način rada. Bila sam mišljenja kako mi individualna edukacija neće biti dovoljna, no upravo zahvaljujući njoj usvojila sam mnogo novih spoznaja koje nisam znala do tada ili nisam bila dovoljno upućena*

	u iste. Kako je vrijeme odmicalo posao mi je postajao sve zanimljiviji a ja sve sigurnija u sebe i u svoj rad. Svaki učenikov uspon i pad bio bi i moj, no sve to nas je oboje motiviralo za daljni napredak. Takva sam - kada nešto radim uvijek pokušavam dati svoj maksimum, 100% sebe, a ovdje je doista potrebno i više od toga.
IP4. Moji osjećaji, doživljaji, postupci?	*Naučila sam da je osjećaj straha jedan od jačih osjećaja. Upravo tako sam se osjećala od prvog susreta sa učenikom i njegovom majkom. Taj osjećaj je trajao...pa skoro dva mjeseca... sve do studenog prošle godine. Tek kad sam se u potpunosti povezala sa učenikom i kada sam ga dovoljno dobro upoznala, taj stalno prisutni strah u meni je nestao. Cijenim svoje probuđene osjećaje u radu s djetetom - sreću i veselje. Učenik je sve motiviraniji te se u potpunosti prilagodio okolnostima koje donosi prvi razred. Osjećaj zadovoljstva sve je prisutniji kako učenik napreduje te se vidi veliki napredak kako u samom ponašanju učenika, tako i u samom procesu učenja.* *Raditi kao pomoćnik u nastavi veliki je doživljaj...ma to je iskustvo za cijeli život! Kroz to iskustvo mogu i sama sebe bolje spoznati i uvidjeti svoje slabije/jače strane. Kad sad razmislim....od početka rada pa sve do sada, moji postupci su gotovo isti. Na primjer, kada je učenik nešto negirao ili nije imao dovoljno volje za rad tada sam ga motivirala na različite načine. Ti postupci tj. razni načini motivacije su uvijek imali pozitivan ishod. Motivacija bi bila primjerice neki mali poklon, bombon ili veseli emotikon kojeg bi učenik samostalno zalijepio u bilježnicu, stalne pohvale, velike kvačice koje se vide u bilježnici i slično. Kako vrijeme odmiče uvidjela sam da su zapravo najvažnije moje česte i tople pohvale zbog koje je učenik oduševljen i jako sretan.*
IP5. Moja vjerovanja?	*Nekako se sve brzo odvijalo...Budući da je moj proces prilagodbe trajao svega par početnih mjeseci, vjerovala sam kako će se i učenik uz mene vrlo brzo prilagoditi učiteljima, drugim učenicima te svim obvezama koje škola donosi i koje će postati trajni pratitelji u odrastanju. Baš sve to se i ostvarilo...iako je sam put ipak bio je težak...kad pogledam nije to u stavrnosti trajalo tako bilo dugo....također svega nekoliko mjeseci. Ali, nakon radnog vremena, kada bi učenik otišao kući.... nekako nisam dovoljno vjerovala u sebe, često puta bih pomislila kako ja radim nešto loše, krivo, budući da učenik nije htio biti na nastavi, odbijao je sudjelovati, odbijao je raditi određene zadatke. A onda se dogodila promjena....sjećam se dana kad je dobio prve pohvale od*

	učiteljica...pa kad me je prvi puta upitao nešto u vezi zadaće....Kako je vrijeme odmicalo učenik je postojao sve bolji i bolji. Njegov napredak vide obje učiteljice kao i njegovi roditelji, ali naravno i ja. Vjerujem sada da ćemo se uspješno nositi s izazovima starijih razreda...
IP6. Kako se osjećam dok pomažem učeniku s teškoćama u razvoju? Što me veseli, a što rastužuje u ovome poslu?	*Naučila sam fokusirati svoje osjećaje na ovdje i sada. Svatko od nas ima svoje dobre i loše dane. I kada je dan loš uz veselje učenika on postane bolji i zabavniji dan. Osjećaj koji imam dok pomažem učeniku s teškoćama u razvoju je uistinu dobar, ispunjavajući. Jako me veseli kada nekome mogu pomoći čak i sa najmanjom sitnicom kao na primjer dodati gumicu. Najčešće se osjećam sretno, zadovoljno, ispunjeno, ali i pozitivno. Najviše me razveseli kada učenik samostalno napiše slova, brojeve, kada odlično broji slova ili sam pročita neki slog. Tada dolazi veselje i zadovoljstvo učitelja, roditelja, ali i mene. Veseli me kada mogu pomoći i drugoj djeci u razredu ili kada me pitaju za neko mišljenje te moj odgovor cijene jer ja sam za njih "teta", pa čak ponekad i "učiteljica". Svaki uspjeh djeteta s teškoćama u razvoju je i moj uspjeh.* *Često puta u ovom poslu me rastužuju međusobni odnosi djece, odnosno njihovo ponašanje jedni naspram drugih, ali i grupiranje djece prema spolu čak od najmlađih dana. Nadalje, rastužuje me činjenica što posao pomoćnika može dobiti svatko, vidim svaki dan kako nisu sve osobe za ovakav način rada budući da treba mnogo strpljenja, pozitivnosti, motiviranosti kao i određenih vještina i sposobnosti.*
IP7. Zadaće pomoćnika u nastavi (radni dan, evidencije)? Kako doživljavam izazove koji me prate tijekom svakidašnjeg rada? Kako se nosim s njima?	*Učenik pohađa matični razred te POOS (posebna odgojno-obrazovna skupina) razred. Nastava je uvijek u međusmjeni jer obrazovne predmete poput hrvatskog jezika, matematike te prirode i društva pohađa u POOS razredu, a ujedno u tom razredu nisu njegovi vršnjaci već i učenici viših razreda. Odgojne predmete poput glazbene kulture, likovne kulture, sata razrednika te tjelesne i zdravstvene kulture pohađa u svom primarnom/matičnom razredu sa ostalim kolektivom razreda. Desetak minuta prije nastave nalazim se sa učenikom ispred škole. On dolazi u pratnji majke/oca. Sukladno rasporedu odlazimo na nastavu u jedan od dva razreda, ovisno koji predmet je po rasporedu. Kada uđemo u razred prvo učenik izvadi knjige (po potrebi uz moju pomoć) na stol. Potom kreće učenje novog ili ponavljanje već naučenog. Zadaće pomoćnika u nastavi*

	regulirane su Pravilnikom za pomoćnike u nastavi i stručne komunikacijske posrednike. Učeniku su najpotrebnije pohvale i motivacije. Svaki put kada učini nešto dobro ili zna naučeno potrebna mu je pohvala te ga to dodatno motivira. Kada učiteljica zada zadatak učeniku je potrebno dodatno objasniti te je to još jedna od bitnijih zadaća pomoćnika u nastavi. Nakon što nastava završi ispred škole ga dočekaju majka/otac te tada moj radni dan obično završava. Svaki dan je novi izazov, uvijek se nešto novo i zanimljivo dogodi te ti izazovi i mene izgrađuju kao osobu. Nekada su izazovi teži, nekada lakši, ali oni su uvijek dio života. Za uspješno nošenje sa izazovima smatram da je potrebna velika motivacija koju ja imam. Jedan od najzanimljivijih izazova bio je odlazak na izlet u Zoološki vrt u Zagrebu. Taj izlet bio je veliki izazov za učenika, učiteljicu kao i za cijeli njegov razred. To im je ujedno bio i prvi izlet u cijeloj školskoj godini. Učenik je bio oduševljen izletom baš kao i ja. Veselja i oduševljenja nije nedostajalo a uspio je dugo kontrolirati svoju pažnju i reakcije.
IP8. Kako doživljavam odnos s ostalim zaposlenicima škole? Odnos s roditeljima?	*Smatram da je odnos sa zaposlenicima škole kao i sa roditeljima učenika jako bitan. Kao i u svakom odnosu potrebna je dvosmjerna komunikacija, i otvoren odnos, naročito s razrednom učiteljicom, tako i sa roditeljima učenika. Prema mom iskustvu, zaposlenici škole izrazito su srdačni, ljubazni i uvijek spremni pomoći te dati poneki savjet. Uvijek stoje na raspolaganju za sva pitanja i nedoumice.... imam odlične odnose sa svim zaposlenicima bez obzira na njihovu dob i osjećam se prihvaćenom.* *Roditelji učenika su vrlo angažirani, kooperativni....kako se ono kaže....za poželjeti svakom pomoćniku. U ovih 8 mjeseci rada nismo imali niti jednu nesuglasicu ili svađu/prepirku. Na svakodnevnoj bazi obavještavam roditelje o postignućima, obvezama i anegdotama učenika. Imamo otvoren odnos te ako dođe do nekog "problema" otvoreno razgovaramo i zajedno dođemo do rješenja za koji smatramo da je najbolji.*
IP9. Što sam naučila? Koje su moje slabe točke? Koje su moje jake točke?	*Naučila sam kako je u ovom zanimanju pomoćnika u nastavi najvažnija stalna i kvalitetna interakcija između pomoćnika i učenika te pomoćnika i ostalih zaposlenika škole. Ovaj posao me je primarno naučio kako biti strpljiva u radu i u očekivanjima te kako uvijek iznova motivirati učenika. Za uspješan rad potrebno je razumijeti i shvaćati potrebe i želje učenika u odgovarajućoj mjeri, na koji način on funkcionira i kako doprijeti do njega.*

	Prvo polugodište bilo je vrlo izazovno i dinamično. Moja najveća ***slaba točka*** *je prevelika emotivnost budući da sam vrlo emotivna osoba. Smatram da je to slaba točka jer se u radu ne smijem uvijek voditi emocijama već razumom i onim što je najbolje za samog učenika.* ***Jake točke*** *(ili osobine)iznimno važne u ovom poslu su strpljivost, motiviranost, smirenost. Svaka od navedenih je vrlo bitna, jer ako osoba nema strpljenja sa djecom s teškoćama u razvoju tada nije kompatibilna za posao pomoćnika u nastavi. Smatram da sam smirena osoba jer znam na smiren način pokušati prvo razumjeti zatim odgovoriti, a ne čisto reagirati u bilo kojoj situaciji koja se dogodi sa učenikom Meni je pomoglo to što sam te osobine imala kao osoba i prije zaposlenja, no u ovom iskustvu sam ih još više ojačala, i tako još više mogla upotrijebiti na pomoć djetetu ali i sebi. Osoba koja nije motivirana te koja je nezadovoljna sobom i drugima, posao neće odraditi dovoljno kvalitetno kao ona koja jest. Ali svoju emotivnost ubrajam i u jake točke. Jer me u poslu pomoćnika u nastavi najviše pokreće ljubav prema djeci.* *Također, kroz ovaj posao sam ustanovila kako sam sposobna brzo se prilagoditi potrebama učenika ali i nekim nenadanim situacijama koje su se dogodile u školi. Primjerice: sada nakon dužeg perioda rada sa učenikom shvaćam kada mu je potreban kratak odmor između dvaju zadataka odnosno kada mu odlutaju misli ili primjerice počne miješati slova, a prije toga ih je odlično prepoznavao.*
IP10. Što se promijenilo u mom profesionalnom razvoju? U osobnom rastu? *Kvaliteta i učinkovitosti pružanja podrške učeniku; poboljšanje suradnje sa ostalim sudionicima?*	*Od samog početka rada s učenikom s teškoćama u razvoju do sada promijenilo se mnogo toga i to u više područja. Sam početak bio je vrlo težak. Krenuti u prvi razred stres je za svako dijete, a osobito za dijete sa teškoćama u razvoju. Prilagodba može potrajati čak i cijelu školsku godinu dok je kod učenika kojemu sam pomoćnica trajalo nekoliko mjeseci odnosno prvo polugodište. Satovi poput hrvatskog jezika, matematike te prirode i društva izgledali su drugačije u listopadu nego primjerice u ožujku. Zadaci su bili kraći te su bili odmori između zadataka. Moj individualni pristup radu se promijenio. Sa vremenom je učenik sve ozbiljnije shvaćao moje upute ali i školu kao ustanovu. Naučila sam kako najbolje pristupiti učeniku s obzirom na njegovo emotivno stanje (je li veseo ili tužan).* *Suradnja sa ostalim sudionicima u školi postajala je sve bolja kako je vrijeme odmicalo. Sama suradnja sa učiteljicama postajala je poput novog prijateljstva. Smatram da sam kroz ovaj posao i ja narasla i razvila se u bolju osobu, osobu koja cijeni i*

	ima još više strpljenja, koja je snažnija za stvari koje tek dolaze bez obzira jesu li dobre ili loše. Ovaj posao me izgradio za bolju budućnost jer sam svjesna kako osjećam i pokazujem više poštovanja prema drugima i sebi samoj. Moj najveći osobni rast je u tome što je želja za pomaganjem djetetu prevladala moj početni strah i nesigurnost. Upravo zbog toga napredak kod učenika je vidljiv što mi stvara posebno zadovoljstvo te produbljuje želju za daljnjim radom sa učenikom.

U Tablici 3 navedena je sinteza verbatima u odnosu na postavljenu svrhu i ciljeve istraživanja.

Tablica 3. Sinteza verbatima u odnosu na opće i specifične ciljeve istraživanja

Ciljevi	Sinteza verbatima
(Opći) 1) Istražiti vlastita vjerovanja, misli, emocije, osobne vrijednosti u procesu pružanja podrške.	*Često puta bih osjetila* ***strah i nesigurnost****... hoću li ja to uistinu moći i znati...Uplašena... potpuno novo iskustvo, nove obaveze za mene, a nisam zapravo točno znala što me sve čeka tada, kao ni u budućnosti.* *Nisam očekivala takvu otvorenost i komunikaciju na našem prvom susretu. Uvidjela sam da postoji veliki potencijal kako bi se ostvarila naša odlična komunikacija (i u relaciji s učenikom i s roditeljima). ...najvažniji zaključak da* ***doista želim postati pomoćnik u nastavi tom učeniku*** *i pomoći mu olakšati mu školske obveze koliko god mogu. Kako vrijeme odmiče* ***uvidjela sam da su zapravo najvažnije moje česte i tople pohvale*** *zbog koje je učenik oduševljen i jako sretan.* ***Svaki dan je novi izazov****, uvijek se nešto novo i zanimljivo dogodi te ti izazovi i mene izgrađuju kao osobu. Nekada su izazovi teži, nekada lakši, ali oni su uvijek dio života. Za uspješno nošenje sa izazovima smatram da je potrebna velika*

	motivacija koju ja imam. *U poslu pomoćnika u nastavi* ***najviše me pokreće ljubav prema djeci. Cijenim svoje probuđene osjećaje u radu s djetetom*** *- sreću i veselje. Osjećaj koji imam* ***dok pomažem učeniku s teškoćama u razvoju je uistinu dobar...****Najčešće se osjećam sretno, zadovoljno, ispunjeno. Najviše me razveseli kada učenik samostalno napiše slova, brojeve, kada odlično broji slova ili sam pročita neki slog. Tada dolazi veselje i zadovoljstvo učitelja, roditelja, ali i mene.* ***Veseli me kada mogu pomoći*** *i drugoj djeci u razredu.* ***Rastužuje me*** *činjenica što* ***posao pomoćnika može dobiti svatko****, vidim svaki dan kako nisu sve osobe za ovakav način rada budući da treba mnogo strpljenja, pozitivnosti, motiviranosti kao i određenih vještina i sposobnosti.*
2) Istražiti odnos unutarnjih i vanjskih faktora u oblikovanju identiteta pomoćnika u nastavi.	*Od samog početka rada s učenikom s teškoćama u razvoju pa sve do sada uvidjela sam da je* ***velika odgovornost biti pomoćnik u nastavi****....* ***propitivala sam se hoću li ja to uistinu moći i znati...nekako nisam dovoljno vjerovala u sebe****,* ***često puta bih pomislila kako ja radim nešto loše****, krivo, budući da učenik nije htio biti na nastavi, odbijao je sudjelovati, odbijao je raditi određene zadatke. A onda se dogodila promjena...* *Raditi kao pomoćnik u nastavi veliki je doživljaj...ma to je iskustvo za cijeli život! Kroz to iskustvo mogu i sama sebe bolje spoznati i uvidjeti svoje slabije i dobre strane.* *- Svaki uspjeh djeteta s teškoćama u razvoju je i moj uspjeh.* *-Rastužuje me činjenica što* ***posao pomoćnika može dobiti svatko****, vidim svaki dan kako nisu sve osobe za ovakav način rada budući da treba mnogo strpljenja, pozitivnosti, motiviranosti kao i određenih vještina i sposobnosti. Osoba*

	koja nije motivirana te koja je nezadovoljna sobom i drugima, posao neće odraditi dovoljno kvalitetno kao ona koja jest. ***Meni je pomoglo to što sam te važne osobine imala kao osoba i prije zaposlenja, no u ovom iskustvu sam ih još više ojačala****, i tako još više mogla upotrijebiti na pomoć djetetu ali i sebi.* *-Ovaj posao me je primarno* ***naučio kako biti strpljiva u radu i u očekivanjima*** *te kako iznova motivirati učenika. Za uspješan rad* ***potrebno je razumijeti i shvaćati potrebe i želje učenika u odgovarajućoj mjeri****, na koji način on funkcionira i kako doprijeti do njega. Naučila sam kako je u ovom zanimanju pomoćnika u nastavi* ***najvažnija stalna i kvalitetna interakcija i****zmeđu pomoćnika i učenika te pomoćnika i ostalih zaposlenika škole. Smatram da je* ***odnos sa zaposlenicima škole kao i sa roditeljima učenika jako bitan****.*
1) Ustanoviti jesu li se osobne vrijednosti ispitanice promijenile u tom procesu? A u suradnji s roditeljima i nastavnicima?	*- Bila sam svjesna da moje pretpostavke i očekivanja mogu biti drugačija od pretpostavki i očekivanja od majke djeteta, a i od samog djeteta. U svim tim trenucima prisjetila sam se koliko uistinu želim raditi taj posao ili barem pokušati ga raditi. Bilo mi je to uistinu važno.* ***-Tek kad sam se u potpunosti povezala*** *sa učenikom i kada sam ga dovoljno dobro upoznala, taj* ***stalno prisutni strah u meni je nestao****.* ***Cijenim svoje probuđene osjećaje u radu s djetetom*** *- sreću i veselje. Svaki učenikov uspon i pad bio bi i moj, no sve to nas je oboje motiviralo za daljni napredak.* *Raditi kao pomoćnik u nastavi veliki je doživljaj...ma to je iskustvo za cijeli život! Kroz to iskustvo mogu i sama sebe bolje spoznati i uvidjeti svoje slabije i dobre strane.* ***Meni je pomoglo to što sam te važne osobine imala kao osoba i prije zaposlenja, no u ovom iskustvu sam ih još više ojačala****, i tako još više mogla upotrijebiti na pomoć djetetu ali i sebi. Učenikov napredak vide obje učiteljice kao i njegovi roditelji, ali naravno i ja.*

	Prema mom iskustvu, zaposlenici škole izrazito su srdačni, ljubazni i uvijek spremni pomoći te dati poneki savjet. Uvijek stoje na raspolaganju za sva pitanja i nedoumice.... ***imam odlične odnose*** *sa svim zaposlenicima bez obzira na njihovu dob i* ***osjećam se prihvaćenom.*** *Roditelji učenika su vrlo angažirani, kooperativni... Imamo dobar, otvoren odnos te ako dođe do nekog "problema" otvoreno razgovaramo i zajedno dođemo do rješenja.*
2) Utvrditi je li nastupila promjena u profesionalnom razvoju? Ako jest, koja je narav tih promjena (samoosnaženje; jačanje komunikacijskih vještina; usmjerenost na druge (empatija i podržavanje)?	*-Bila sam mišljenja kako mi individualna edukacija neće biti dovoljna, no upravo zahvaljujući njoj usvojila sam mnogo novih spoznaja koje nisam znala do tada ili nisam bila dovoljno upućena u iste. Kako je vrijeme odmicalo* ***posao mi je postajao sve zanimljiviji a ja sve sigurnija u sebe*** *i u svoj rad. Svaki učenikov uspon i pad bio bi i moj, no sve to nas je oboje motiviralo za daljnji napredak* *-Kako vrijeme odmiče* ***uvidjela sam da su zapravo najvažnije moje česte i tople pohvale*** *zbog koje je učenik oduševljen i jako sretan. Za uspješan rad* ***potrebno je razumijeti i shvaćati potrebe i želje učenika u odgovarajućoj mjeri****, na koji način on funkcionira i kako doprijeti do njega.* ***-Moj individualni pristup radu se promijenio.*** *Sa vremenom je učenik sve ozbiljnije shvaćao moje upute ali i školu kao ustanovu. Naučila sam* ***kako najbolje pristupiti učeniku*** *s obzirom na njegovo emotivno stanje (je li veseo ili tužan).* ***Smatram da sam kroz ovaj posao i ja narasla i razvila se u bolju osobu, osobu koja cijeni i ima još više strpljenja, koja je snažnija za stvari koje tek dolaze bez obzira jesu li dobre ili loše.*** *Ovaj* ***posao me izgradio*** *za bolju budućnost jer sam svjesna kako* ***osjećam i pokazujem više poštovanja prema drugima i sebi samoj.***

3) Istražiti kako se to odražava na radnu učinkovitost ispitanice?	*-Ovaj posao me je primarno **naučio kako biti strpljiva u radu i u očekivanjima** te kako iznova motivirati učenika.* *-Svaki uspjeh djeteta s teškoćama u razvoju je i moj uspjeh. Njegov napredak vide obje učiteljice kao i njegovi roditelji, ali naravno i ja.* ***-Vjerujem sada da ćemo se uspješno nositi s izazovima starijih razreda**...* *-Kroz ovaj posao sam ustanovila kako sam **sposobna brzo se prilagoditi** potrebama učenika ali i situacijama koje su se dogodile u školi.* *-Smatram da je **odnos sa zaposlenicima škole kao i sa roditeljima učenika jako bitan**. Kao i u svakom odnosu potrebna je **dvosmjerna komunikacija, i otvoren odnos, naročito s razrednom učiteljicom, tako i sa roditeljima učenika**.*

6.2. Rasprava

Među mjere inkluzivne politike u obrazovanju uvrštava se i formiranje radnog mjesta pomoćnik u nastavi. Pomoćnik u nastavi ima iznimno značajnu ulogu u svakodnevnom funkcioniranju učenika s teškoćama u razvoju u obrazovnim procesima. Upravo poradi pomoćnika u nastavi brojna djeca danas imaju priliku sudjelovati u redovnim obrazovnim procesima (Marinić i sur. 2019). U literaturi su istraživanja iskustvene perspektive stručnjaka i zaposlenika pomažuće profesije u odgojno-obrazovnom procesu rijetka. Ovaj rad obuhvaća samorefleksiju i samoanalizu autobiografskog narativa pomoćnika u nastavi učeniku s intelektualnim poteškoćama. Za potrebe ovog rada najviše će poslužiti usporedba s rezultatima istraživanja koje su proveli Romstein i Velki (2017) u Republici Hrvatskoj (N = 53) kako bi utvrdili probleme s kojima se pomoćnici u nastavi susreću u svojem radu te kako pomoćnici u nastavi percipiraju vlastitu ulogu u nastavnom procesu. Predmetna analiza identificirala je tri glavne kategorije problema: probleme koji se tiču nastavnog procesa, u smislu manjka uvida u razvojni profil učenika te nepoznavanje individualnih metoda poučavanja djece s teškoćama u razvoju. Kategorija međuljudskih odnosa je ukazala na problem isključivanja pomoćnika u nastavi iz kolektiva, izostanka dogovora i koordinacije u realizaciji školskih aktivnosti.

Kategorija odnosa s učenikom. se, prije svega, odnosi na nerazumijevanje ponašanja djeteta, ali i na vrijednosne prosudbe u interpretaciji ponašanja i na otvoreni animozitet prema samom učeniku kao i prema učenikovim navikama. Pomoćnici u nastavi vlastitu ulogu najviše vide kao onu koja regulira i kompenzira. S druge strane, pomoćnici u nastavi se manje vide kao medijatori između učenika i okruženja u kojem se učenik nalazi (Romstein i Velki 2017). Za razliku od navedenog istraživanja, a koje je ukazalo na to da pomoćnici u nastavi nisu zadovoljni suradnjom s drugim kolegama, **pogledom na Tablicu 2 proizilazi kako je** ovo autoetnografsko istraživanje pokazalo zadovoljstvo ispitanice suradnjom koju ostvaruje s kolegama, otvorenom i kvalitetnom komunikacijom s učiteljima i drugim djelatnicima škole te iznimno dobre odnose i s roditeljima učenika koja je maksimalno usmjerena na dobrobit učenika (Puškarić i Vrban 2017). Međutim, slaganje s literaturom očitavamo u pogledu vrednovanja učinkovitog rada pomoćnika u nastavi s obzirom da rezultati samorefleksije i samoanalize ukazuju na postignuto jačanje osobnih kompetencija pomoćnika u nastavi, ali i jednako tako na uspostavljanje kvalitetnog odnosa učenika prema pomoćniku, prema školi i školskim obavezama (Ribić 2020).

Introspekcijom je autorica potvrdila važnost osjećaja samopoimanja i posjedovanja potrebnog sustava vrijednosti u izgradnji identiteta uspješnog pomoćnika u nastavi. Strpljivost i snažna emotivna osobna motivacija važan su pokazatelj razvoja otpornosti u ovom poslu (Majstorović 2019). Kvalitetno upravljanje emocijama ima pozitivan učinak na realizaciju poslovnih aktivnosti, ali i na odnose koje uspostavlja u radnom okruženju (Majstorović 2019). Kako to možemo očitati u Tablici 3. osobni rast pomoćnika u nastavi je identificiran kroz napredovanje u profesionalnom tako i u osobnom smislu. S većim iskustvom u radu s učenikom spoznaje se najbolji način pristupanja učeniku s obzirom na njegovo emotivno stanje. S vlastitim promjenama i radom na sebi pozitivno se djeluje na učenika i na njegovu motiviranost za školu i socijalnu interakciju u školi (Majstorović 2019).

7. ZAKLJUČAK

U suvremenom društvu osobe s teškoćama u razvoju od najranije dobi nastoje se integrirati u društvo. Brojna su istraživanja pokazala kako rana integracija osoba s teškoćama u razvoju ima pozitivan učinak na njihovu socijalizaciju, ali i samostalnost. Također, navedeno ima pozitivno i na društvo u cjelini. No, da bi se osobe s teškoćama u razvoju kvalitetno integrirale u društvo, bitno je osigurati za navedeno uvjete. Jedno od područja na kojem je potrebno osigurati integraciju osoba s teškoćama u razvoju jest i područje obrazovanja. Danas se sve više u obrazovnim sustavima podržava inkluzivna politika. Kroz inkluzivno obrazovanje omogućuje se učenicima s poteškoćama u razvoju bolji i kvalitetniji način uključivanja učenika s poteškoćama u razvoju u obrazovni sustav. Među mjere inkluzivne politike u obrazovanju uvrštava se i formiranje radnog mjesta pomoćnik u nastavi. Pomoćnik u nastavi ima iznimno značajnu ulogu u svakodnevnom funkcioniranju učenika s teškoćama u razvoju u obrazovnim procesima. Upravo poradi pomoćnika u nastavi brojna djeca danas imaju priliku sudjelovati u redovnim obrazovnim procesima.

Svrha ovog rada bila je istražiti osobnu motivaciju i kritički promotriti (samopercpcijom) vlastite refleksivne, emotivne i ponašajne obrasce u odnosu na aspekte odvijanja/realizacije potpore u nastavi učeniku s intelektualnim teškoćama. U tom smislu, istraživala je vlastita vjerovanja, misli, emocije, osobne vrijednosti u procesu pružanja podrške, kao i odnos unutarnjih i vanjskih faktora oblikovanju novog identiteta pomoćnika u nastavi.

Na niz uvodno postavljenih pitanja istraživanjem su dobiveni odgovori koji su dali dublji uvid u iskustvenu perspektivu početka i odvijanja prve godine zaposlenja autorice ovog rada u procesu pružanja podrške u nastavi učeniku s intelektualnim poteškoćama. Ključnim pronalazi kako je za uspješan rad pomoćnika u nastavi potrebno strpljenje i stabilna intrinzična motiviranost, te empatija, sposobnost razumijevanja i shvaćanja potreba i želja učenika, na koji način on funkcionira i kako doprijeti do njega. Autorica izlučuje kao svoje jake točke strpljivost, motiviranost, smirenost, emotivnost koje smatra imanentnim osobinama što joj je pomoglo u razvoju, te sposobnost brze prilagodbe koju otkriva kao novoproizvedenu kvalitetu, bitnu u školskoj i inkluzivnoj ekologiji. Preveliku emotivnost ujedno identificira i kao svoju slabu točku, s obzirom da ju emotivna reakcija može omesti da se u svom radu rukovodi primarno potrebama i interesima učenika s poteškoćama.

U procesu razvoja samopoimanja autorica demonstrirana nastalu promjenu tako da najveći osobni rast vidi u tome što su njezina ljubav i želja za pomaganjem djetetu prevladale

veliki početni strah i nesigurnost. Put stvaranja kvalitetnog i uspješnog pomoćnika u nastavi izgradio ju je u bolju osobu, osobu koja cijeni i ima još više strpljenja, koja je snažnija za stvari koje tek dolaze bez obzira jesu li dobre ili loše. Nadalje, autorica zaključuje kako ju je sinergija empatije, otvorene i kvalitetne komunikacije u uspješnom pedagoškom inkluzivnom radu izgradila za bolju budućnost jer je svjesna kako osjeća i pokazuje više poštovanja prema drugima i sebi samoj i što će njezinim budućim zadaćama pomoćnika u nastavi osigurati učinkovitost i odgovarajući uspjeh kojem se veseli.

8. LITERATURA

a) Knjige

1. Angrosino, Michael. 2007. *Doing Ethnographic and Observational Research.* Routledge. London.
2. Cohen, Louis. 2011. *Research Methods in Education.* Routledge. London. Dostupno na: https://gtu.ge/Agro-Lib/RESEARCH%20METHOD%20COHEN%20ok.pdf (pristupljeno: 10.3.2022.).
3. Denzin, Norman; Lincoln, Yvonna; Smith, Linda. 2008. *Handbook of critical and indigenous methodologies*. Thousand Oaks, CA: Sage. California.
4. Fetterman, David. 1998. *Ethnography.* Publications Inc. London.
5. Fletcher, Jack; Lyon, Reid; Fuchs, Lynn; Barnes, A. Marcia. 2018. *Learning disabilities: From identification to intervention*. Guilford Publications. New York.
6. Kuvač Kraljević, Jelena. 2015. *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama.* Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. Dostupno na: https://www.bib.irb.hr/758738 (pristupljeno: 20.5.2022.).
7. Nikčević-Milković, Anela; Tomljenović, Željko. 2003. *Samopoštovanje i anksioznost u ispitnim situacijama kod djece osnovnoškolske dobi.* Knjiga sažetaka sa 11. godišnje konferencije hrvatskih psihologa. Petrčane. Dostupno na: https://www.bib.irb.hr/791661?rad=791661 (pristupljeno: 10.3.2021.).
8. Prus, Robert. 1996. *Symbolic interaction and ethnographic research: Intersubjectivity and the study of human lived experience*. Albany: State University of New York Press. New York.
9. Puškarić, Franca; Vrban, Sanja. 2017. *Priručnik za pomoćnike u nastavi – stručne komunikacijske posrednike.* Pučko otvoreno učilište. Zagreb.
10. Šalaj, Sanja; Vukelja, Maja; Masnjak, Mia i sur. 2018. Motorička znanja djece. 4. znanstveno-stručna konferencija. Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. Dostupno na: https://www.kif.unizg.hr/_download/repository/Motoricka_znanja_djece_-_2018-web_zadnja.pdf (pristupljeno: 27.5.2022).
11. Šalaj, Sanja; Jukić, Igor; Milanović, Dragan; Gregov, Cvita. 2013. *Teorija treninga; kineziologija sporta.* Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.

12. Škrbić-Alempijević, Nevena; Potkonjak, Sanja; Rubić, Tihana. 2016. *Misliti etnografski Kvalitativni pristupi i metode u etnologiji i kulturnoj antropologiji,* HED. Zagreb: Dostupno na: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/9550/ (pristupljeno: 15.5.2022.).
13. Torgesen, Joseph. 2018. *Phonologically based reading disabilities: Toward a coherent theory of one kind of learning disability. In Perspectives on learning disabilities*. Redrige. London.
14. Veliki, Tena; Romstein, Ksenija. 2015. *Učiomo zajedno: Priručnik za pomoćnike u nastavi za rad s djecom s teškoćama u razvoju,* Osječko-baranjska županija. Osijek. Dostupno na: http://os-licki-osik.skole.hr/upload/os-licki-osik/images/static3/1591/attachment/Prirucnik_za_pomocnike_u_nastavi_za_rad_s_djecom_s_teskocama_u_razvoju.pdf (pristupljeno: 10.3.2022.).
15. Zuckeman, Zora. 2016. *Summa pedagogica: inkluzivno obrazovanje učenika s razvojnim teškoćama.* Naklada Benedikta. Velika Gorica.

b) Časopisi

1. Breyer, Caroline; Lederer, Julia; Gasteiger Klicpera, Barbara. 2020. *Learning and support assistants in inclusive education: a transnational analysis of assistance services in Europe.* Dostupno na: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08856257.2020.1754546 (pristupljeno: 1.3.2022.).
2. Callaway, Howard. 2022. The Meaning of Introspection: Introspection, Scientific Psychology and Neuroscience. The Meaning Of Introspection. 1(1). 1-11. Dostupno na: https://www.academia.edu/67549970/The_Meaning_of_Introspection_Introspection_Scientific_Psychology_and_Neuroscience (pristup: 25.4.2022.).
3. Chang, Heewon. 2007. Autoethnography: Raising Cultural Consciousness of Self and Others. *Studies in Educational Ethnography*, 12(1). 207-222. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/235280066_Autoethnography_Raising_Cultural_Consciousness_of_Self_and_Others (pristupljeno: 3.5.2022.).
4. Cherry, Kendra. 2020. Introspection In Psychology. Dostupno na: https://www.verywellmind.com/what-is-introspection-2795252 (pristupljeno: 17.5.2022.).

5. Cockroft, Carlotte; Atkinson, Cathy. 2015. *Using the Wider Pedagogical Role model to establish learning support assistants views about facilitators and barriers to effective practice*. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/280971251_Using_the_Wider_Pedagogical_Role_model_to_establish_learning_support_assistants'_views_about_facilitators_and_barriers_to_effective_practice (pristupljeno: 28.5.2022.).
6. Došen, Anton. 2010. Poremećaji ponašanja i psihički poremećaji u osoba s intelektualnim teškoćama. Socijalna Psihijatrija. 38(2). 109–114. Dostupno na: https://psycnet.apa.org/record/2010-10862-001 (pristupljeno: 5.5.2022.).
7. Ellis, Carolyn. 2004. The ethnographic I: A methodological novel about autoethnography. Walnut Creek. *CA: AltaMira Press*. 108(1). 241-242. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/229561035_The_Ethnographic_I_A_Methodological_Novel_about_Autoethnography (pristupljeno: 5.4.2022.).
8. Ellis, Carolyn. 2007. Telling secrets, revealing lives: Relational ethics in research with intimate others. *Qualitative Inquiry*. 13(1). 3-29. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/242261844_Telling_Secrets_Revealing_Lives (pristupljeno: 6.4.2022.).
9. Ellis, Erle; Gautheir, Nicolas; Klein Goldewijk, Kees i sur. 2021. People have shaped most of terrestrial nature for at least 12,000 years. *PNAS*. 118(17). 230-240. Dostupno na: https://www.pnas.org/doi/full/10.1073/pnas.2023483118 (pristupljeno: 6.4.2022.).
10. Gille, Zsuzsa. 2001. Critical Ethnography in the Time of Globalization: Toward a New Concept of Site. Cultural Studies. *Critical Methodologies*. 1. 319-344. Dostupno na: https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/153270860100100302 (pristupljeno: 25.4.2022.).
11. Holman, Jones. 2005. Auto Ethnography: Making the Personal Political. In: Denzin, N.K. and Lincoln. Y.S. Eds. *Handbook of Qualitative Research.* Sage. Thousand Oaks, 763-791.
12. Igrić, Ljiljana; Marinić, Mateja; Maljevac, Ana. 2021. Comparison of Teachers and Teaching Assistants' Perspective of Necessary Teaching Assistant Competences. *Croatian Journal of Education*. 23(2). 605-650. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/262081 (pristupljeno: 2.3.2022.).
13. Iljazović, Bernard; Dashöfer, Verlag. 2020. *Reguliranje rada pomoćnika u nastavi.* Dostupno na: https://www.skola.hr/33/reguliranje-rada-pomocnika-u-nastavi-uniqueidRCViWTptZHK4Tp9u3GQl7-prjjsjLkqrAg_rzFJ8D5c/

(pristupljeno: 3.3.2022.).

14. Khosravi, Shahram. 2016. Engaging Anthropology: An Auto-Ethnographic Approach. In: *Engaged Anthropology: Views from Scandinavia.* Tone Bringa and Synnøve Bendixsen, eds. Cham: Plagrave Macmillan. 41-60. Dostupno na: https://doi.org/10.1007/978-3-319-40484-4_3 (pristupljeno: 20.5.2022.).
15. Marinić, Mateja; Matejčić, Klara; Igrić, Ljiljana. 2019. Kvaliteta suradnje učitelja i pomoćnika u nastavi iz perspektive učitelja i pomoćnika. *Life and school: journal for the theory and practice of education = Leben und Schule*. 15(1-2). 251-259. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/233568 (pristupljeno: 10.4.2022.).
16. Martan, Valentina. 2018. Pregled istraživanja inkluzivnog odgoja i obrazovanja iz perspektive učitelja i studenata. *Školski vjesnik*, 67(2). 265-285. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/216729 (pristupljeno: 2.4.2022.).
17. Martin, Trudi; Alborz, Alison. 2014. Supporting the education of pupils with profound intellectual and multiple disabilitis: The views of teaching assistants regarding their own learning and development needs. *British Journal of Special Education*. 41(3). 309-327. Dostupno na: https://www.research.manchester.ac.uk/portal/en/publications/supporting-the-education-of-pupils-with-profound-intellectual-and-mulitple-disabilities-the-views-of-teaching-assistants-regarding-their-own-learning-and-evelopment-needs(d77d225e-cbb6-4a70-b1e3-833400ca1a4d)/export.html (pristupljeno: 28.5.2022).
18. Mey, Günter; Mruck, Katja. 2010. Interviews. In Günter Mey; Katja Mruck (Eds.), *Handbuch Qualitative Forschung in der Psychologie* (423-435). VS Verlag/Springer. Wiesbaden.
19. Mihanović, Vesna. 2011. Invaliditet u kontekstu socijalnog modela. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 4(1). 72-86. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/63444 (pristupljeno: 14.4.2022.).
20. Mujkanović, Elvira; Božić, Antonija. 2016. *Uloga pomoćnika u nastavi u odgoju i obrazovanju djece s teškoćama u razvoju.* Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/321950173_ULOGA_POMOCNIKA_U_NASTAVI_U_ODGOJU_I_OBRAZOVANJU_DJECE_S_TESKOCAMA_U_RAZVOJU_THE_ROLE_OF_TEACHING_ASSISTANTS_IN_CLASS_EDUCATION_AND_TRAINING_OF_CHILDREN_WITH_DISABILITIES (pristupljeno: 1.4.2022.).
21. Reves, Scott; Peller, Jennifer; Goldman, Joanne; Kitto, Simon. 2013. Etnography in qualitative educational research: AMEE Guide. *Med Teach.* 35(8). 1365-1379.

Dostupno na: 243964702_Ethnography_in_qualitative_educational_research_AMEE_Guide_No_80 (pristupljeno: 2.5.2022.).

22. Robert Burns; Clifford Dobson. 1984. The self-concept. *Introductory Psychology*. 1(2). 473-505.
23. Romstein, Ksenija; Velki, Tena. 2017. Pomoćnici u nastavi: problem u praksi i percepcija vlastite uloge u nastavnom procesu. *Life and school: journal for the theory and practice of education*, 13(1). 151-161. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/193889 (pristupljeno: 6.3.2022.).
24. Snow, David; Anderson, Leon. 2003. Elaborating analytic ethnography: Linking fieldwork and theory. *Ethnography*. 2(1). 181-200. Dostupno na: https://www.jstor.org/stable/24047808 (pristupljeno: 20.5.2022.).
25. Viktorin, Jan. 2018. Teacher Assistant in the Inclusive School Environment. *The Educational Review. USA*. 1(2). 320-329. Dostupno na: https://www.researchgate.net/figure/Overview-of-the-analyzed-studies-on-the-role-of-teacher-assistant-at-school_tbl1_345131812 (pristupljeno: 27.5.2022.).

c) Kvalifikacijski radovi

1. Hanžek, Ljudevit. 2015. *Intencionalnost, introspekcija i psihologija u Brentana i Zimmermanna*. Doktorska disertacija. Sveučiište u Zadru, Zadar. Dostupno na: https://www.bib.irb.hr/pretraga?operators=and%7C6%7Ctext%7Csgroup&report=1&gr_kategorija=dissertations_and_thesis&pgr_kategorija=dt-doctoral_dissertation&page=3 (pristupljeno: 27.5.2022.).
2. Krkljan, Antun. 2018. *Analiza dominantnih shvaćanja autoetnografije kao znanstvene metode*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu. Zagreb. Dostupno na: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10623/1/AKrljan_diplomski.pdf (pristupljeno: 20.5.2022.).
3. Kovačić, Josipa. 2018. *Teškoće socijalne integracije djece s ADHD-om*. Završni rad. Filozofski fakultet. Rijeka. Dostupno na: https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A1428 (pristupljeno: 20.5.2022.).
4. Lowe, Michelle. 2010. *Teaching Assistants - the development of a profession?*. Diplomski rad. Staffordshire University. England. Dostupno na: http://eprints.staffs.ac.uk/2012/1/Lowe%20DrMichelle.pdf (pristupljeno: 8.3.2022.).

5. Majstorović, Karlo. 2019. Emocionalna inteligencija. Završni rad. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pula. Dostupno na: https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A3722/datastream/PDF/view (pristupljeno: 10.4.2022.).
6. Ribić, Kadira. 2020. *Uloga i značaj asistenta u nastavi u osnovnim školama na području kantona.* Magistarski rad. Univerzitet u Sarajevu. Sarajevo. Dostupno na: https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2021/02/ULOGA-I-ZNACAJ-ASISTENATA-U-NASTAVI-U-OSNOVNIM-SKOLAMA-NA-PODRUCJU-KANTONA-SARAJEVO-Ribic-Kadira.pdf (pristupljeno: 6.3.2022.).
7. Stručić, Emilija. 2021. Trening Krav *Maga sustava samoobrane i bliske borbe u kontekstu razvoja liderskih vještina.* Diplomski rad. Sveučilište Sjever, Koprivnica/Varaždin. Dostupno na: https://repozitorij.unin.hr/islandora/object/unin:3916 (pritupljeno: 27.5.2022.).

d) Mrežni izvori

1. *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja.* NN 63/08 i 90/10.
2. Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport grada Zagreba. 2017. *Vodič o radu pomoćnika u nastavi i stručnih komunikacijskih posrednika.* Dostupno na: http://pomocniciunastavi.com/wp-content/uploads/2016/04/Vodic-o-radu-brosura-A5-1.pdf (pristupljeno: 25.4.2022.).
3. Grad Zagreb. *Vodič o radu pomoćnika u nastavi i stručnih komunikacijskih posrednika.* Gradski ured za obrazovanje, kulturu i sport. Zagreb. Dostupno na: http://pomocniciunastavi.com/wp-content/uploads/2016/04/Vodic-o-radu-brosura-A5-1.pdf (pristupljeno: 27.2.2022.).
4. *Hrvatska enciklopedija*. 2021. Mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=54324 (pristupljeno: 4.5.2022.).
5. Hrvatski kvalifikacijski okvir. Pomoćnik u nastavi. Dostupno na: https://hko.srce.hr/registar/standard-zanimanja/detalji/88 (pristupljeno: 2.3.2022.).
6. Hrvatski zavoda za javno zdravstvo. 2018. *Načini ostvarivanja primjerenog kontakta i specifičnosti zdravstvene skrbi za osobe s invaliditetom*. Dostupno na:

https://www.hzjz.hr/aktualnosti/nacini-ostvarivanja-primjerenog-kontakta-i-specificnosti-zdravstvene-skrbi-za-osobe-s-invaliditetom/ (pristupljeno: 27.5.2022.).

7. *Nacionalni plan za izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine.* 2021. Dostupno na: https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20izjedna%C4%8Davanja%20mogu%C4%87nosti%20za%20osobe%20s%20invaliditetom%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.%20godine.pdf (pristupljeno: 14.5.2022).
8. *Pravilnik o izmjenama Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima.* NN 22/20. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_02_22_549.html (pristupljeno: 21.2.2022.).
9. *Pravilnik o načinu i postupku zapošljavanja kandidata.* Dostupno na: https://os-markusevec.hr/wp-content/uploads/2019/09/Pravilnik-o-na%C4%8Dinu-i-postupku-zapo%C5%A1ljavanja-te-vrednovanju-kandidata-O%C5%A0-Marku%C5%A1evecNOVO.pdf (pristupljeno: 2.3.2022.).
10. *Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima.* NN 102/18. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_102_1992.html (pristupljeno: 25.2.2022.).
11. *Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*. NN24/15. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_24_510.html (pristupljeno: 25.2.2022.).
12. Pučko otvoreno učilište Zagreb. 2017. *Pomoćnici u nastavi/stručni komunikacijski posrednici kao potpotpora inkuzivnom obrazovanju.* Dostupno na: https://pomocniciunastavi.com/o-projektu/ (pristupljeno: 6.3.2022.).
13. Savez samostalnih sindikata Hrvatske. *Radno zakonodavstvo.* Dostupno na: https://www.sssh.hr/hr/dokumenti/zakoni-i-propisi/radno-zakonodavstvo-22 (pristupljeno: 28.2.2022.).
14. Ujedinjeni narodi. 2006. *Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.* Dostupno na: https://krila.hr/UserDocsImages/Konvencija_UN.pdf (pristupljeno: 3.3.2022.).
15. UNISON; NAHT; NET i sur. 2016. *Advice for headteachers, teachers, teaching assistants, governing boards and employers.* Dostupno na: https://www.unison.org.uk/content/uploads/2016/06/Teaching-Assistant-Professional-Standards.pdf (pristupljeno: 10.3.2022.).

16. *Zakon o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom.* NN 64/01. Dostupno na: https://zdravlje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Zakon%20o%20hrvatskom%20registru%20osoba%20s%20invaliditetom.pdf (pristupljeno: 27.2.2022.).
17. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20. Dostupno na: https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli (pristupljeno: 20.2.2022.).
18. *Zakon o suzbijanju diskriminacije*. NN 85/08, 112/12. Dostupno na: https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanju-diskriminacije (pristupljeno: 6.3.2022.).

Popis tablice

Tablica 1. Zakonska regulative, financiranja I uvjeta zapošljavanja pomoćnika u nastavi u pojedinim državama 20
Tablica 2. Verbatim – autoetnografske bilješke 42
Tablica 3. Sinteza verbatima u odnosu na opće I specifične ciljeve istraživanja 48

Popis slika

Slika 1. Izvješće o radu s učenikom za mjesec ožujak 2022. 25
Slika 2.Dnevnik rada (Obrazac 4) za mjesec ožujak 2022. 26

Prilog 1

Informirani dobrovoljni pristanak skrbnika/roditelja

PRISTANAK VEZAN UZ PROVEDBU AUTOETNOGRAFSKOG ISTRAŽIVANJA

Ovim putem Vas želimo Vas obavijestiti kako **studentica Karolina Bečirević**, za potrebe izrade svog diplomskog rada u okviru kolegija *Komunikacija s ranjivim skupinama*, sveučilišnog diplomskog studija Odnosi s javnostima Sveučilišta Sjever **provodi autoetnografsko istraživanje o vlastitim iskustvima u kontekstu provedbe zadaća pomoćnika u nastavi učeniku s intelektualnim poteškoćama, konkretno, Vašem djetetu.**

Na istraživanja ovakvog tipa, u kojem se istraživač/ica i ispitanik/ica preklapaju, primjenjuju se jedinstvena etička pravila, **koja ne zahtijevaju pribavljanje suglasnosti Etičkog povjerenstva** Svaučilišta Sjever. Međutim, kako etnografski radovi u nekoj mjeri ipak mogu zahvatiti druge osobe, npr. osobne refleksije ili samoanalize emocija i osobnih vrijednosnih stavova koje impliciraju na osjetljive podatke vezane uz druge osobe, potrebno je o tome odgovarajuće informirati te osigurati dobrovoljni pristanak uključenih osoba, odnosno, njihovih zakonskih skrbnika (roditelja).

Svrha ovog rada je istražiti osobnu motivaciju i kritički promotriti vlastite refleksivne, emotivne i ponašajne obrasce u odnosu na aspekte odvijanja/realizacije potpore u nastavi učeniku s intelektualnim teškoćama. Rezultati će se koristiti isključivo u svrhe diseminacije dobivenih rezultata u akademskom okruženju (diplomski rad; stručni i znanstveni radovi i izlaganja).

Svi podaci vezani uz Vaše dijete ili Vas koristit će se u skladu s naznakom o štićenju privatnosti i čuvanju povjerljivosti osobnih podataka, te u skladu s najboljom etičkom praksom i pravilima djelovanja u dobroj vjeri.

Svojim potpisom potvrđujete da ste **upoznati** s gore navedenim informacijama i da ste **suglasni** s analizom dobivenih rezultata nastalih na temelju iskustava u pružanju podrške u nastavnom procesu ili širem društvenom okruženju Vašem djetetu te **diseminacijom rezultata na navedeni način**.

Zahvaljujemo na suradnji!

Potpis skrbnika/roditelja:_____

Autorica: doc. dr. sc. Željka Bagarić 2021/22.